

T.C
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİLM VE DRAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TENNESSEE WILLIAMS'IN **SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY**
OYUNU'NUN DRAMATURJİ DOSYASI VE REJİ DEFTERİ

Yüksek Lisans Tezi

NIHAT ALPTEKİ

İstanbul, 2009

T.C
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİLM VE DRAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TENNESSEE WILLIAMS'IN **SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY**
OYUNU'NUN DRAMATURJİ DOSYASI VE REJİ DEFTERİ

Yüksek Lisans Tezi

NIHAT ALPTEKİ

Danışman: Öğr. Grv. Müge Gürman

İstanbul, 2009

ÖNSÖZ

Dramaturjik yaklaşımlarıyla yeni açılımlar veren Doç. Dr. Sayın Çetin Sarıkartal'a ve Yönetmenlik derslerini alarak mesleki tecrübeleri ve ustalıklarıyla zenginlik katan Sayın Ayşe Nil Şamlıoğlu, Ezel Akay hocalarıma, Tiyatro bilgisi ve sezgilerini yıllardır benimle paylaşarak her zaman bana yeni ufuklar kazandıran Devlet Tiyatroları Sanatçısı sevgili dostum Cem Zeynel Kılıç'a, Bu çalışma süresince aylarca sabır ve sadakat göstererek projeye can veren oyuncu arkadaşlarım Hülya Çabuk ve Ece Aksel'e Yönetmenlik alanında idol olarak gördüğüm ve bu projede danışmanlığımı bütün samimiyeti ve acımasız eleştirileriyle yapan Devlet Tiyatroları Sanatçısı ve Yönetmen Öğretim görevlisi Sayın Müge Gürman'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum...

Nihat Alpteki

Temmuz 2009

ÖZET

TENNESSEE WILLIAMS'IN SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY OYUNU'NUN DRAMATURJİ DOSYASI VE REJİ DEFTERİ

Alpteki, Nihat

Film ve Drama Yüksek Lisans Programı

Danışman: Öğr. Grv. Müge Gürman

2009, 77 sayfa

Bu çalışmada, Tennessee Williams'ın Söylenmemiş Bir Şey (SOMETHING UNSPOKEN) adlı oyununu yönetirken öncelikle metnin dramaturji'sinin nasıl yapıldığı ve dramaturji dosyasının nasıl hazırlandığı; kararlaştırılan dramaturji'de oyuncuların karakterleri nasıl yorumlayacağı ve oyun metninde yer alan bazı kavramların sahneleme metnini nasıl etkilediği, sahneleme metninin reji defteri olarak nasıl sonuçlandığı yer almaktadır. Ayrıca tutulan prova günlüğü ile yaşanan süreç kaydedildi.

Anahtar Kelimeler: Dramaturji, Oyuncu, Yönetmen, Sahneleme, Söylenmemiş Bir Şey

ABSTRACT

DRAMATURGY FILE AND DIRECTING BOOKLET OF THE PLAY **SOMETHING UNSPOKEN BY TENNESSE WILLIAMS**

ALPTEKİ, NİHAT

MFA in Film and Drama

Supervisor: Müge Gürman

This study is based on my proces of directing the play Something Unspoken by Tennessee Williams and primarily, consist of the preparation of the dramaturgy file. The study contains the results of the directories journal of staging script and how it was influenced by some of the objections, discussions the caracters with actors, how to adapt the caracters in final dramaturgy.

Keywords: Dramaturgy, Acting, Directing, Something Unspoken

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv-v
1.GİRİŞ.....	1
2. “SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY” OYUNU DRAMATURJİ DOSYASI	3
2.1. Oyun’un Özeti	4
2.2. Karakterler.....	5
2.3 Temalar.....	6
2.4 Motifler.....	7
2.5 Semboller.....	8
3. TENNESSEE WILLİAMS’IN HAYATI VE OYUN YAZARLIĞI	
3.1 Güney ve Güneylilik Olgusu.....	13
3.2 Güneyli Kadınlar.....	15
3.3 Gerçekçilik Akımı, Tennessee Williams’ın Oyunlarında Gerçekçilik.....	17
3.4 Tavır Olarak Gerçekçilik.....	17
3.5Tennessee Williams Oyunlarının Tema Ve İmgeleri.....	18
3.6 Mc Carthy Dönemi.....	19

3.7 Püritanizm ve Amerikan İdealizmi.....	21
3.8 Püritanizmin Atası:Protestanlık.....	22
4. SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY OYUNU SAHNELEME SÜRECİNDE METİNDEN YOLA ÇIKARAK SAHNELEME ÇATISINI KURACAK KAVRAMLAR ve BU KAVRAMLARIN SAHNELEME'YE ETKİLERİ	
4.1 Eşcinsellik.....	25
4.2 İlişkiler ve Kişilerarası Çekicilik.....	27
4.3 Kaygı.....	28
5.YÖNETMENİN NOTLARI.....	32
6.PROVA GÜNLÜĞÜ.....	34
7. “SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY” OYUNU REJİ DEFTERİ.....	43
7.1 Sahneleme Dramaturjisi.....	44
8.SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA.....	70

GİRİŞ

Tiyatro ile ilgilendiğim ilk andan bugüne hep iyi bir tiyatro yönetmeni olmayı hayal etmişim. Amatör tiyatro yaptığım yıllarda bu konuda amatör deneyimlerim olmuştu. Ama nedense metin ile kurduğum ilişki de hep bir eksiklik ya da fazlalık olduğunu seziyordum. Yüksek Lisans eğitimi süresince bu eksikliğin ya da fazlalığın nedeninin Dramaturji bilgisi ve pratik eksikliği olduğunu anladım. Bitirme projesi olarak dramaturjik ve oyuncu yönetimi açısından beni zorlayacak bir metin seçmek istedim. Ve Tennessee Williams'ın kısa oyunlarından biri olan Something Unspoken SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY adlı oyununu yönetmeye karar verdim. Her ne kadar Danışman Hocam Sayın Müge Gürman bu oyunun yönetmek için pek uygun olmadığını söylese de ben bu zor durumu nasıl aşabilirim diyerek bu oyuna başladım... Çünkü, Yönetmen, hem kendi yorumunun oluşumuna dikkat etmek hem de oyuncunun sahnedeki varlığını zedelememek zorunda. İşte yönetmenin sanatçılığı burada yatar. Bu anlamda yönetmen bir denge uzmanıdır.

Bir yönetmen adayı olarak özellikle bu denge uzmanlığı konusunda zorluklar yaşadım. Oyuncu yönetimi konusunda önümde engeller vardı. Hem oyuncu psikolojisi hem oyuncunun metinle ilişkisinin kurulma sürecindeki yönetmenin etkisindeki denge beni en çok yoran ve geliştiren aşamaydı. Çok zahmetli ve öğretici geçen uzun bir süreç sonunda Tennessee Williams'ın ruhuna uygun olarak doğal karakterler ve durumlar çıkardım. Bu sonuca Tennessee Williams'ın hayatına, dönemine, psikolojik ve felsefi olarak insan ilişkilerindeki kavramlara bakarak ve onları oyuna yerleştirerek ulaştım. Ayrıca yaklaşık yüzyıllık bir tarihi olan Yönetmenlik kavramının günümüz koşullarında yerini anlamaya çalışarak kendimce bir sahneleme dizgesi kurmaya çalıştım. Kurmaya çalıştığım bu dizgenin temelinde metin, benim sahneleme metnim ve oyuncunun metni'nin kurduğu üçgen vardı. Bu üçgen'i çizen kişi yönetmen olarak bendim, ama her bir açıyı belirleyecek olan da oyuncuydu. Açıları belirlerken nelere dikkat ettik, nerde çatıştık, nerede barıştık hepsi Prova Günlüğü bölümünde ele alındı.

Söylenmemiş Bir Şey adından yola çıkarak şunu söylemek isterim ki sanatımız yani Tiyatro adına Söylenmemiş Bir Şey'leri bulmak özellikle günümüzde çok zor. Bu oyunun sahnelenme süreci ile o bir şeyleri bulduğumu ümit ediyorum.

**“SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY” OYUNU DRAMATURJİ VE YAPIM
DOSYASI**

YAZAN: Tennessee WILLIAMS

TÜR: Modern Drama

YAZIM YERİ ve TARİHİ: AMERİKA 1953

TARZ: Karakterler arası yoğun bir çatışma olduğu için Modern Drama

ZAMAN: 1950'ler 6 Kasım sabahı

MEKAN: Amerika Birleşik Devletlerinin Güneyinde bir kasabada zengin toprak sahibi bir kadının malikanesinin salonu

ANA ÇATIŞMA: 15 yıldır birlikte yaşayan Cornelia ve Grace adlı kadınların birbirlerine ısrarla aralarında söylenmemiş bir sır olduğuna dair birbirlerine yüklenmeleri ve bu sırrın uyandırdığı merak. Cornelia'nın Kız kardeşler Birliği seçiminin sonuçlarını beklemesi

GELİŞME: Aralarındaki sırrın açığa çıkması için birbirlerine yüklenmeleri.

ZİRVE: Cornelia'nın ısrarı ile Grace'in 15 yıldır ilişkileri ile ilgili söyleyemediği düşüncelerini söylemesi ve Cornelia'nın Kız Kardeşler Birliği seçimini kaybetmesi.

TEMALAR: Zaman hayatı değiştirir ve biz bu değişikliğe ayak uydurmak zorundayız, İkili ilişkilerde yalnızlık her zaman vardır. İlişkiler çoğunlukla ve karakter savaşımına ve yıkımına neden olur. İki kişi arasında her zaman söylenmemiş bir şey vardır ve aslında bu merak ilişkiyi ayakta tutar.

MOTİFLER: Yalnızlık, Kaybetme korkusu, Sınıf çatışması, Sır

SEMBOLLER: Seçim, Gül, Telefon, Damla

ÖNSEME: Söylenmemiş bir şeyin ilişkilerine yeni bir boyut katacağı

2.1 Oyun'un Özet'i

Amerika Birleşik Devletleri'nin Güneyinde toprak sahibi bir kadın olan 60 yaşındaki Cornelia Scoot 15 yıl önce birlikte yaşadığı annesini kaybetmiştir. Yalnız kalınca hem kendisine arkadaşlık yapması hem de özel sekreteri olması için öğretmen kocasını bir hastalıktan dolayı kaybeden ve yalnız kalan GRACE'i birkaç mektuplaşmadan sonra evine davet eder. Önce bir haftalık için gelen Grace artık 15 yıldır kendine göre çalışan, Cornelia'ya göre hem sekreter hem dost olarak kalır. Cornelia yaşadığı kasabanın her açıdan önde gelenlerinden biridir. Çeşitli derneklere özellikle kiliseyle bağlantılı derneklere üyedir, tiyatroyu ve müziği yakından takip eder hatta politikayla bile ilişkisi vardır. Bir Cumhuriyetçidir. Ama kimseye güvenmez. Bu gün Cornelia ve Grace'in birlikte yaşamaya başladıklarının 15. yıldönümüdür. O gün Malikanenin zenci hizmetçisi evde yoktur. Cornelia, Grace'den önce uyanır, O gün seçim yapılacak olan Kız Kardeşler Birliği toplantısına gitmemiştir. Hem yıldönümü kutlamak için kahvaltı masasına Gül koyar hem de 14 yıldır aktif ve yönetici görevlerinde bulunduğu Kız Kardeşler Birliği seçimlerinin sonuçlarını telefonda takip etmek için telefonun başına oturur. 40 yaşlarındaki ve Cornelia ya göre daha zayıf ve daha çekici olan Grace uyandığında Cornelia'yı evde görünce şaşırır onun Kız Kardeşler Birliği toplantısına gideceğini sanmaktadır. Cornelia geç kalktığından dolayı Grace'i azarlar. Onun yapması gereken görevleri kendisinin yaptığını söyler. Aralarında nedeni belli olmayan bir gerginlik vardır. Cornelia, sürekli olarak Grace'e laf atar. Grace her seferinde bu laf atmalardan doğabilecek gerginliği önleyebilmek için alttan alır ve konuyu değiştirir. Ortak tanıdıklarından konu açarak ve müzik çalarak ortamı yumuşatmaya çalışır. Ama hem daha önce aralarında olan bir olaydan dolayı var olan bir gerginlik ve kırgınlıktan hem de Cornelia'nın Kız Kardeşler Birliği seçim sonuçlarından beklediğinin olmamasının korkusundan dolayı bir her telefon çaldığında bir gerginliği vardır. Kız Kardeşler Birliği seçimlerinin Cornelia için çok önemli olduğu bellidir. Ama bunu yansıtmamaya çalışır. Aslında bunun en önemli yansıması Grace üzerinde belirir. Ve Grace aslında bundan sıkılmıştır. Ve bir türlü bunu dile getiremez. Cornelia da ısrarla aralarında söylenmemiş bir şey olduğunu söyler. Grace bir şekilde bu gerilimden kaçmak için odayı terk etmek ister ama Cornelia buna izin vermez. Grace'in bu tip gerilimlerden dolayı bir depresif durumu vardır. Ve bunu önlemek için

sakinleştirci bir damla kullanır. En sonunda Grace konuşmaya başlar, 15 yıldır bu ilişkinin kendisi üzerinde yarattığı baskıyı anlatır. Grace en büyük sıkıntısı bu ilişkiye başladıklarından beri kendini ifade edememesi ve Cornelia'nın sahip olduğu maddi ve manevi değerlerden dolayı kendisinin yok sayıldığı düşünmesidir. Oysa Cornelia durumun böyle olmadığını ve dost olduklarını iddia eder. Ama ilişkilerini tanımlamakta bir dengesizlik vardır. Hatta bu dostluğun ne kadar önemli olduğunu göstermek için bir arada buldukları her bir yıl için kendi yetiştirdiği 15 gül hediye etmiştir.. Oysa Grace'in istediği başka bir şeydir. Bu sırada son telefon görüşmesinde Cornelia Kız Kardeşler Birliğinde Yönetici olarak seçilmediğini öğrenir. Büyük bir şok yaşar. Yeniden kendini yaratmak için başka bir derneğin yöneticisi olmak için sekreterine dilekçe yazdırmaya başlar. Bir kez daha Grace'i sekreteri olarak ifade eder. Grace bütün anlattıklarını rağmen kendini ifade edememiştir. O, 15 yılını aldığı 15 gül ile var etmek zorundadır. Ne güller her yıl için bir gül...Gül...

2.2 Karakterler

CORNELIA: 60 yaşında Güneyli bir toprak sahibidir. Hiç evlenmemiştir. Bakiredir. Bu onun için bir farklılık ve özelliktir. Ki zaten onun kadar kibirli biri bir erkekle yaşayamaz iktidar tutkusundan dolayı mutlaka sorun çıkardı. Kibir Cornelia'nın diğer insanlara karşı kendini var ettiği ve ilişkilerinde farkında olmadan da işlevselleştirdiği en önemli duygudur. Grace ile arasındaki sınıf ayrımı, yaş farkı ve bakirelik durumu ile birlikte ayırt edici özellik Cornelia'nın kibirli, Grace'nin kibirli olmamasıdır. Annesini kaybettikten sonra bütün insani duygularını sosyal faaliyetleri üzerine yoğunlaştırmıştır. Arık kimseyi görmemektedir. Grace'i bile. Hala geçmişteki düzenin var olduğunu düşünmektedir. Feodal düzenin yıkılmaya başladığını kabul etmez. Hala zencilere ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapar oysa zenciler meclise bile girmiştir. Yaşlanmıştır da ama bunu kendine itiraf edemez. Yaşlı olduğu için değil toprak sahibi ve entelektüel gücü olduğu için kendisine saygı duyulduğunu düşünür. İnsanlara karşı duygularını nasıl ifade edeceğini bilemez çünkü o kabul eden değil kabul edilendir. Sahip olduklarından dolayı kabul edilendir. Grace ile ilişkisini dışarıdakilerden farklı kurmaya çalışır ama bunu başaramaz. Paha da değerli olan bir hediye almak yerine gülleri almak onun için bir adımdır ama yine kibirinden ve dengesizliğinden bunu başaramaz.

O her yerde yalnızca kendini görür. Bir kere Grace'i görseydi Grace bu durumda olmayacaktı.

GRACE: 45 yaşındadır. Güneyli taşralıdır. 10 yıl evli kaldığı öğretmen kocası Ralph'in hastalıktan ölmesi sonucu yalnız kalmıştır. Cornelia'nın yanında kalma teklifine önce tereddütle bakar. Gururludur da. Ama çaresizlikten Cornelia'nın sekreteri olmayı kabul eder. Önceleri Cornelia'nın yanında kendine ait bir hayat kurma hayalleri taşır çünkü kendine göre onun da sahip olduğu değerler vardır. O da az çok okumuştur. Ama Cornelia'nın baskın kişiliği onu alaşağı etmiştir. Ve bu Grace'i psikolojik anlamda olumsuz olarak etkilemiştir. Kendi olma ile Cornelia'nın görmek istediği arasında ikilemede kalmıştır. Onun tek istediği birey olarak var olmaktır. Ama Cornelia buna izin vermemektedir. Trajik olan Cornelianın bunun farkında olmaması hala Grace'e nankör gibi davranmasıdır. Grace bütün yaşadığı olumsuzluğa rağmen gitmemiştir. Çünkü Cornelia gibi birinin onda kendini bir anlamda dinlendirmesi egolarını okşar. Ama Grace bütün kısırılmışlığı içinde 15 gül ile 15 yılını var etmeye çalışacaktır. Çünkü umudunu yitirmemiştir.

2.3 Temalar

ZAMAN HAYATI DEĞİŞTİRİR VE BİZ BU DEĞİŞİKLİĞE AYAK UYDURMALIYIZ:

Söylenmemiş Bir Şey oyununun yazıldığı dönem olan 1950'ler dünyada ikinci dünya savaşı etkileri ve soğuk savaş yaşadığı dönem olduğu için bir çok sosyal sınıfın yer değiştirdiği, kapitalizmin hızla etkisini gösterdiği bir dönemdir. Feodal yapı içinde bir toprak sahibi ailenin kızı olarak büyümüş Cornelia için de artık bir çok şey değişmiştir. Her şeyden önce artık 60 yaşındadır ve onun büyüdüğü dönmedeki değerler artık çok da önemli değildir. O hala kendini zencilerin ikinci sınıf vatandaş sayıldığı dönemde sanır. Oysa zenciler çoktan mücadelesine başlamıştır. Artık feodal düzen yoktur burjuva düzeni vardır. Onun satabileceği tek şeyi bahçesidir. Cornelia yaşadığı dönemin gerçeklerine ayak uyduramadığı için çırpınır. Kız kardeşler birliği seçimini kazanamaması da son damla olmuştur. Her ne kadar kabul etmese de onun için yıkım başlamıştır. Grace bu gerçeğin farkında olduğu için onu uyarır ama bu gerçeği hatırlattığı için azarlanır. Ayrıca Grace yaşlandıklarının saçlarının aklaştığının ve

aralarındaki sınıf farkının da farkındadır. Ve bu farkı bildiği için acı çeker. Buna ayak uydurmaya çalışır.

İKİLİ İLİŞKİLERDE HER ZAMAN YANLIZLIK VARDIR:

Söylenmemiş Bir Şey oyunu bir ilişki oyunudur. Zorunlu olarak bir arada yaşayan iki yalnız insanın yalnızlıklarını giderememe oyunudur. Cornelia hep kendi dünyasından hayata bakar. Kendinden başkalarını hayatına almaz. Grace onun dünyasına girmeye çalışır ancak başarılı olamaz. İkisi de kocaman bir evde yalnızdırlar.

İLİŞKİLER ÇOĞUNLUKLA KARAKTER SAVAŞIMINA VE YIKIMINA NEDEN OLUR:

İlişkiler ısrarla kendini kabul ettirme ve onaylama oyunudur. Ne kadar onay alırsan o kadar mutlusundur. Karşıtlıklar dengesinin kurulamadığı zamanlarda yıkım başlar. Grace'in dayanamıyorum dediği nokta kendi karakterinin yıkım anıdır. Çünkü Cornelia sürekli kendini dayatır. Ve bu dayatma karşısında Grace artık kendini savunamaz. Cornelia bu ilişkide güç ve iktidar sahibi olduğu için Grace'in kendi olmasına izin vermiyor. Ve Grace bu yıkıma ancak damla ve gözyaşları ile karşı gelmeye çalışıyor.

İKİ KİŞİ ARASINDA HER ZAMAN SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY VARDIR VE BU MERAK İLİŞKİYİ AYAKTA TUTAR:

İkili ilişkilerde var olan söylenmemiş bir şey bir karanlık oyundur. İki insanın birbirlerine kendilerini tamamen açmaları mümkün değildir. Tamamen açarlarsa kendini var eden özellikler kalmaz. Cornelia ısrarla söylenmemiş şeyi duymak isteyince oyun bitiyor ve aslında ilişkinin içi boşalıyor. Çünkü artık keşfedecek bir şey kalmıyor. Keşif duygusunun yok olması ilişkiyi tekdüze bir hale getiriyor. İlişkinin devam etmesi için yeni bir söylenmemiş bir şey yani yeni bir karanlık oyun gerekiyor.

2.4 Motifler:

YANLIZLIK: Cornelia ve Grace ilişkisinin dramatik boyutlarından birisi ilişkiye rağmen yalnızlıklarını aşamamalarıdır. İçerideki insana ve dışarıdaki insanlara rağmen

yalnızlıklarından kurtulamıyorlar. Cornelia zamana ve zamanın ilişkilerine ayak uydurabilse Grace'i de bir birey olarak kabul etse Grace bu ilişkinin duvarları olan söylenmemiş bir şeyleri daha önce söylese yalnızlıklarından kurtulabilecekler ama karakter özellikleri buna izin vermiyor. Yalnızlık bu oyunun önemli motiflerinden biri olarak metinde ve sahnelemede yerini alıyor.

KAYBETME KORKUSU: Hem Cornelia hem Grace hem hayallerini hem de kendi gerçekliklerini kaybetme korkusu yaşıyorlar. Ayrıca birbirlerini var eden diğer insanı da çektikleri bütün acılara rağmen kaybetmekten korkuyorlar. Çünkü yerlerine koyacak başka bir şeyleri yok.

SINIF ÇATIŞMASI: Cornelia toprak sahibi ve sosyal ilişkileri olarak Grace ise hiçbir mal varlığı ve Cornelia'nın sosyal çevresi dışında tanımadığı insanların olmamasından dolayı bir sınıf çatışması yaşıyorlar. Ki Cornelia özellikle sekreterim kelimesini vurgulayarak bunu canlı tutmaya çalışıyor. Her ne kadar ara sıra dostum dese de dışarıdan gelen ve muhtaç olan olarak Grace'de bu farklılığı trajik biçimde yaşıyor ve bunu aşamadığı için büyük sıkıntılar yaşıyor.

SIR: Sır, yani Söylenmemiş Bir Şey metnin ve karakterler arasındaki gerilimini oluşturuyor. Metinde biz söylenmemiş bir şeyin ne olduğunu merak ediyoruz. Ama aslında metinde de görüldüğü gibi Söylenmemiş Bir Şey çok basit. Sadece kendim olmak ve kendim adına bir şeyler yaşamak istiyorum. Metinde Grace'in tiradında sır ortaya çıkmış gibi görünse de her seyirci için sır başka bir anlam taşıyacaktır. Ve bu sır sahneleme metninde

2.5 Semboller

SEÇİM: Kız Kardeşler birliği seçim ögesi, aynı zamanda hayattaki seçimlerimiz ile ilgili bir sembol olarak metinde yer alıyor. Cornelia'nın Grace'i seçmesi, Grace'in bundan sonraki hayatı için istediği yönde bir seçim yapamaması, Cornelia'nın seçimi kazanamaması, son tahlilde Grace'i sekreteri olarak ifade etmesi gibi durumlar Seçim ögesini metinde önemli bir sembol olarak gösterir.

GÜL: Gül en basit anlamıyla bir sevgi sembolüdür. İyi dilek ve sevgi ifade eder. Metinde Gül, Cornelia'nın büyük zahmetlerle yetiştirdiği bir çiçektir. Grace'e

sevgisini ifade etmek için zor şartlarda yetiştirdiği herkesten sakındığı Glleri hediye etmesi aslında Grace'e karşı duyduğu sevgi ve minnettarlığının ifadesidir. Ancak bunu davranışlarıyla ve sözleri ile yeteri kadar ifade edemez.

TELEFON: Telefon, oyundaki gerilimi arttıran seyirciyi meraklandıran bir sembol olmakla birlikte; Cornelia ve Grace arasındaki en önemli bağdır. İlişkilerini etkileyen dışarıdaki hayatın sembolüdür.

DAMLA: Grace'in kullandığı damla sakinleştirici bir damladır. Cornelia, Grace ilişkisinin Grace üzerinde yaptığı olumsuz etkiyi gösterir. Cornelia'ın, Grace üzerinde kurduğu baskı ve dengesizliği Grace'i psikolojik olarak etkilemiş ve dengesini bozmuştur.

TENNESSEE WILLIAMS'IN HAYATI VE OYUN YAZARLIĞI

Asıl adı Thomas Lanier Williams olan yazar Amerika Birleşik Devletleri'nin Güneydeki Missisipi eyaletinin Columbus kentinde 21 Mart 1911 yılında dünyaya gelir. Anne tarafından büyükbabasının evi piskoposlarca yönetilen bölge papazının eviydi. (Evi artık, Mississippi Karşılama Merkezi ve şehrin seyahat acentesidir.) Babası, Cornelius Williams, çocukları büyüdükçe git gide tacizkarlaşmaya başlayan bir pazarlamacıydı. Erkek kardeşi Dakin Williams, babaları tarafından genellikle el üstünde tutulurdu. Annesi, Edwina Estelle Dakin, Ohio Springel yakınlarında oturan rahip Walter Edward Dakin ve Rosina Otte Dakin'in tek çocukları olarak dünyaya gelmiştir. Soylu güneyli bir aileden geliyordu ve bu hali kısmen boğucuydu. Annesi Edwina, genç kızlığını tam anlamıyla Güneyli bir bayan olarak yaşamıştır Güneyin kibar ve soylu ortamında bir din adamının kızı olarak saygı görmüş, güzel ve popüler bir kızdır. Anı defterinde anlattığı gibi hep gözler üzerinde olsun aşıkları peşinden koşsun istemiştir. Güneyin tatlı dilberlerinden biri gibi her zaman danslarda toplantılarda ve göz önünde olmaktan hoşlanmaktadır. Bütün ailenin göz bebeği olan Edwina şımartılmış bir çenebazdır. Edwina Port Gibsonda yaşadığı yıllarda çok iyi eğitim görmüş ve evlilik çağına gelmiş bir genç kız olmuştur. Çok moda olan melodram oyunlarını kaçırmamakta ve Güneyin köklü ailelerinin etkinliklerine katılmaktadır. Tüm güneyliler gibi tanrıya ve ilk günaha inanmakta düzenli olarak kiliseye gitmektedir. O sıralarda kendisine hayran olan avukat Bay Haris, bir gün yanında arkadaşı Cornelius Coffin Williams'ı Edwinaların evine getirince genç kızın ayakları yerden kesilmiştir. Cumberland Telefon ve Telgraf Şirketinde çalışan Cornelius Coffin Williams, Memphis'ten görevli olarak gelmiştir. Williams ailesinde , askerler ve devlet adamları ve şairler vardı. Cornelius, rahip Dakin'den kızını istediğinde rahip kızının ev işlerinden anlamadığını ne dikiş ne de yemek pişirmesini bildiğini itiraf ettiğinde Cornelius aşçı aramadığını söyleyecek ama daha sonra bundan pişman olacaktır. Ama daha sonra Edwina inatçılığın bir Williams huyu olduğunu öğrenmek zorunda kalır. Böylece iki genç pek mutlu olamayacakları geçimsizlik dolu bir evlilik yoluna çıkarlar. Missipi'de körfeze bakan iç savaş öncesi tarzındaki güzel evlerinde yaşamaya başlarlar. Thomas üç yaşındayken, aile Mississippi Clarksdale'e taşındı. Sekiz yaşındayken difteri teşhisi konuldu ve iki yıl boyunca neredeyse hiçbir şey yapamadı; ama sonra annesi onun zamanını ayakkabı çekeceğiyle konuşarak harcamasına izin vermemesi gerektiğine karar verdi. Onu, hayal gücünü kullanmasına teşvik etti ve on üçüncüde ona bir daktilo hediye etti. Williams geniş aile ortamında anneannesi ve din adamı olan dedesiyle yaşadığı güneyden de ailesiyle St.Lois Missoriye taşındı. Güneyden Kuzeye gidiş ve bu Coğrafi değişimle yazar bundan sonraki yaşamında iki kültürün arasındaki farklılıkları yaşamış, gözlemlemiş ve satırlara dökmüştür. Bir yanda tarıma dayalı geçmişle mitleşmiş kibarlık ve efendilik kültürüyle yoğrulmuş Güney, öbür yanda ileriye dönük pragmatizmiyle kentleşmiş sanayii kültürünün samutlaştırdığı Kuzey. Bu iki bölgenin birbirinden farklı gelişim çizgisi bireyin ruhuna işleyen toplumsal sızıntılarıyla.Tennessee Williams'ın yaşamına dolayısıyla kimliğine ve yapıtlarına yansımıştır. Annesi Edwina'nın kocasının sık sık yolculuğa çıkması ve evde bulunduğu zamanlarda sarhoş olup taşkınlıklar yapması hatta kimi zaman şiddete başvurması Edwina'nın dolayısıyla da içedönük sağlıksız ve hep koruma altında kırılğan bir çocuk olan Thomas'ın dünyasını karartmıştır. Cornelius Williams, St. Louis'teki bir ayakkabı firmasında satış yöneticisi olunca, Edwina bir yanda Güneyin bir taşra kentinde önemsenen ve şımartılmış bir din görevlisi kızı rolünden ayrılmanın şokunu yaşamış öbür yandan da korunaklı aile şemsiyesinden çekirdek aile yapısına geçiş

yapmıştır. Bu aile ortamında kocası dahil her şey ile başa çıkması gerekmiştir. Ancak bunda başarılı olamayınca ve ailesinin sorunlarını denetleyemeyince büyük olasılıkla Tennessee Williams'ın bir çok kadın karakteri gibi genç kızlığında geride bıraktığı mutlu günlerin anısına sarılmış ve bunları yaşadığı günün gerçeğine dönüştürmeye çalışmıştır. 1927 yılında, 16 yaşındayken, Williams İyi Bir Kadın İyi Bir Eğlence Olabilir mi? başlıklı, Smart Set'te yayınlanan yazısıyla beş dolarlık üçüncülük ödülünü kazandı. Ertesi yıl, Nitocris'in İntikamı'nı Weird Tales'da yayınladı. 1930'ların başında Williams Missouri Columbia Üniversitesi'ne gitti ve burada Alpha Tau Omega Derneği'ne üye oldu. Burası, dernek arkadaşları tarafından, koyu güneyli aksanı yüzünden Tennessee adının koyulduğu yerdir. 1930'ların sonunda Williams bir yıllığına Washington Üniversitesi'ne geçti ama sonunda, 1938 yılında, Iowa Üniversitesi'nden mezun oldu. Mezun olduktan sonra çeşitli işlerde çalışmıştır. Babasının bir ayakkabı fabrikasında bulunduğu işte çalıştığı sırada ilk sinir krizini yaşar. Yazı yazmayı ekonomik olarak rahata kavuşmanın bir yolu olarak gören yazar, boş kaldığı her dakika kaleme sarıldığı ve hiç dinlenmediği için 24 yaşına geldiğinde bu krizi geçirir. Dedesinin evinde iyileştikten sonra işinin başına dönmüştür. Ancak bu yıllarda çok sevdiği kız kardeşi Rose da akili dengesizlikler göstermektedir ve genç kızın ilk büyük akıl bozukluğu atağı babasının içkili olarak annesini dövdüğü bir günde ortaya çıkar. Bundan bir süre sonra anne Edwina kızının sakinleştirilmesi için o yıllarda akıl hastalıklarında uygulanan bir yöntem olan beyincik ameliyatını yaptırmak üzere resmi kağıtları imzalar. Bundan sonra Rose'un yaşamı erkek kardeşinin ilgilendiği eve çıkarıldığı günlerin dışında hastanelerde geçer. Rose'un başarısızlıkla geçen lobotomisi Williams'ın üzerinde derin izler bıraktı ve ailesini bu ameliyata izin verdikleri için asla affetmedi. Bu onu alkolizme sürükleyen nedenlerden biri olabilir. Pek çok oyununda görülen "dengesiz kahraman" temasının, kız kardeşi Rose'dan esinlendiği söylenebilir... Kardeşinin ameliyatından bir yıl sonra Williams sık sık değiştirdiği çeşitli yuvarlıktan biri olan New Orleans'ta homoseksüellerin dünyasına girer. Günlüklerinde, cinsel olarak aktifleşmeye ergenlik döneminde başladığını dile getirir. Onun biyografisini kaleme alan Lyle Leverich, bunun aslında, yirmili yaşlarının sonunda sonlarında olduğunu öne sürer. Provincetown, Massachusetts'te geçen otobiyografik özellikler taşıyan bir erken dönem aşk hikayesi olan "The Parade or Approaching the End of the Summer"ı yirmi dokuz yaşındayken yazmaya başladı ve üzerinde hayatı boyunca çalıştı. Ronald Hayman 1938 yılının yazarın yaşamında homoseksüel yaşantı biçimine adım attığı yıl olması bakımından önemli olduğunu kitabının "Tom çıkar Tennessee girer" bölümünde yazar. 1938 Aralık'ta Tom, St. Louis'ten New Orleans'a otobüsle yolculuk yaptı. Kendini daha ılık iklimlere göçen kuş gibi hisseden Williams, New Orleans'ın Fransız kesimine insanların daha dostça olması, yemeğin daha ucuza yenmesi ve kendisini evinde hissetmesi yüzünden yerleşir. Varoş tarzındaki ve mezhebi geniş bir anlayış sürdüğü bu kesim, Garden Discrit veya yukarı barları bulmak ülkenin başka yerlerindeki kıyasla çok kolaydır. Yazar bu bölgede üç yıl kalır ve ilk kez yakışıklı bir paraşütçüyle burada ilişkiye girer. Arzu Tramvayı'nı 1947 yılında 632 St. Peter Sokağı'nda otururken yazar. Bundan sonra da New York'ta yaşamının en mutlu günlerini geçirdiği ve hep aşık olduğunu söylediği 1940'lardan sonraki dönemi başlar. Sekreteri Frank Merlo'yla olan ilişkisi 1947'den Merlo'nun kanser sonucu 1963'teki ölümüne kadar sürdü ve Williams'ın ölümsüz eserlerinin ortaya çıktığı dönemde ona bir düzen sağladı. Merlo, Williams'ın kız kardeşi gibi delireceği yönündeki korkusu başta olmak

üzere, birçok bunalım eğilimlerinde onun hayatında bir denge unsuru oldu. Sevgilisinin ölümü Williams'ı on yıl kadar süren büyük bir depresyonun içine sürükledi. Bu zamana kadar, Williams seyirci karşısına çıkan ilk oyunu olan *Cairo, Shanghai, Bombay!*'ı 1917 yılında Memphis, Tennessee'deki Snowden kasabasında yazdı. Bu eser ilk olarak 1935 yılında 1780 Glenviewve'de ve ayrıca Memphis'de sahnelendi. Williams yerel tiyatrolarda oyunları oynanmaktayken 1939'da tek perdelik oyunlarını içeren *American Blues* ile ödül almıştır. Hollywood için yazdığı ve fazla dikkate alınmayan film senaryolarından sonra *Sırça Kümes* isimli oyunu (1942) beğenilince yazar birden ilk başarısını elde eder. Williams'ın çok sayıdaki oyunu Broadway'de sahnelenmiş ve yazar *A Streetcar Named Desire* (*Arzu Tramvayı*) (1947)ve *Cat On The Roof* (*Kızgın Damdaki Kedi*) (1955) oyunları ile iki kez Pulitzer ve dört kez de Newyork Tiyatro Eleştirmenleri Çevresi Ödülü'nü almıştır. 1983 yılında kaldığı bir otelde bir kapağın boğazına kaçması sonucu ölmüştür.¹

3.1. Güney ve Güneylilik Olgusu

Tennessee Williams'ın hemen hemen bütün oyunlarının geçtiği mekan "**Güney**" diye anılan ABD'nin güneydoğu bölgesidir. Güney 1850'lerde pamuk bitkisine gösterilen talep ve buna paralel olarak tekstil sanayiindeki atılımlar nedeniyle birdenbire zenginleşmeye başlamış ve zenci kölelerin sağladığı iş gücüyle büyük çiftliklerin ortaya çıktığı tarıma dayalı bir bölge haline gelmiştir. Güney'de pamuk tarlalarında karın tokluğuna çalışan zenci ırgatların bedava işgücü ve işin karlılığı nedeniyle, Güney bölgesinin sınırları batıya doğru ilerlemiş ve "köle" barındıran eyaletlerin sınıfları gün geçtikçe genişlemiştir. 1861-65 yılları arasında patlayan Amerikan İç Savaşı'nın önemli nedenlerinden biri, demokratlığını ilan etmiş olan bir ülkede hep utanç duyulduğu söylenen ama bir türlü ortadan kaldırılamayan bir kurum olan köleliktir.

Güneyde toprağa bağlı pamuk ürünü ve tekstil sektörü, bu bölgede büyük çiftliklerde yaşayan ağalık sistemine benzer soylu bir feodal sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu soylu zengin sınıf, tarıma dayalı ekonominin bütün olumsuzluklarına rağmen uzun yıllar Güney'in kültürüne damgasını vurmuş ve bu sosyo-ekonomik gelişme birey, aile ve toplum açısından ülkenin gerisinden farklı yapılar ortay çıkarmıştır.

Çiftlik sahibi zengin aileler büyük aile yapısı içinde geniş alanlardaki malikane benzeri evlerde yaşamaya başlamışlardır. Böyle bir düzende, erkek hem kendi hem de zenci kölelerin sahibi ve efendisi durumunda bütün ailenin koruyucusu ekonomik gücün merkezi olmuştur. Erkeğin bir süre sonra yörenin siyasal yapısı üzerinde söz sahibi olmasıyla egemenlik alanı genişlemiş ve kadını iyice evin içine mahkum etmiştir. "Güneyli kadınlar iş dünyasından

¹ Aziz, Çalışlar, Tiyatro Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995,s.690-692-693

soyutlanmış ekonomik olarak erkeğe bağımlı dinsel yargılarla içgüdüleri bastırılmıştır. Zarif ve kırılığandır. Gelecek garantisi ve toplumda saygın bir kimlik edinebilmenin şartı olarak evliliğe koşullandırılmışlardır. Güney'in endüstriyel Kuzeye yenilmesiyle sonuçlanan İç Savaştan sonra da Güney'deki geleneksel yapı sürmeğe devam etmiştir. Güneydeki ataerkil toplum düzeni Tennessee Williams'ın oyunlarında hem erkeği hem de kadını mutsuz eden bir girdap olarak gösterilmiştir.²

Oyunlar, 1900'lerden sonraki Güneyin durumunu anlatır. Bu nedenle Güneyin eski ekonomik gücü ve yapısı kalmamıştır. Güney artık Eski Güney diye bilinen İç Savaş öncesinde romantik ve masalsı bölge değildir. Ne görkemli balolar kalmıştır ne at arabalarıyla gidilen piknikler ne uzun elbiseli güzel hanımlar ne de centilmen beyler. Zengin yaşam, ekonomik inişler ve çıkışlar yüzünden kimi zaman korunur gibi görünse de gösterişli soyluluk ve varlık yerini bozulmuşluğa ve yozlaşmaya bırakmıştır. 1960'lara kadar olan dönemde çok önemli bir ekonomik kriz başka deyişle 1929 Amerikan Büyük Bunalımı yaşanmış ve bundan başka iki dünya savaşının izleri Güney'de derinden hissedilmiştir.

Güneyin toplumsal yaşamına damgasını vurmuş kitle bilincinin psikolojik tırmanışını sağlayan unsurlar şunlardır.

1)Beyaz Amerikalı ve siyah köle kültürünün karışımı melez kültürdür. Oyunlarda köle kurumuna kölelere veya zenci insana ilişkin doğrudan bağlantı bulunmamaktadır. Ancak Güney kültürü üzerinde zenci insanın çok büyük etkisi vardır.

2)Takdir edilen oranda paylaşarak ve bölüştürerek imece usulü yaşam: Atalardan öğrenilmiş, örflerle adetlere dayalı sistem yaşamın her alanını etkilemektedir.

3)Dedikodu ile iletişim

4)Hukuka dayalı adalet yerine toplum vicdanın öfkeli kararı:Bireylerin aklına dayalı uygulamalar şiddet ve korku mekanizmasıyla yok edilir.

5)Korku duygusunun sık sık uyarılması yüzünden Güneye ilişkin oyunlarda(korkuyla tanrıya veya doğaüstü güçlere ulaşip ceza çekmenin karanlığı içinde)gotik bir hava bulunmaktadır.³

² A. Didem Uslu, Amerikan Tiyatrosunda Düşler, 1. Basım, Dokuz Eylül Yayınları. İzmir, 2001, s.258-259.

³ Uslu, s.258-259.

3.2 Güneyli Kadınlar

1)Güneyli kadınlar sadece ev içindeki işleri yapmak üzere yetiştirildikleri için dış dünyadan habersiz yaşarlar.

2)Geleneksel Güney toplumundaki erkeğin başka bir deyişle aile reisinin yokluğu veya ailenin parçalanması halinde kadının karşısına ekonomik ve psikolojik açıdan doldurulamayacak büyük bir boşluk çıkar.

3)Kendi özgür, bireysel ve bağımsız dünyalarını yaratmak için bocalarlar. Böylece eskiyle yeninin arasına sıkışıp kalırlar.

4)Güney’li kadınlar için erdemli ve namuslu olmak dinsel ve toplumsal açıdan yegane önemli özellik olduğundan kadınlıklarını inkar etmişlerdir. Bu bastırılmışlığın sonucunda bazıları tepki olarak cinselliğini abartır ve hafifmeşrep veya teşhirciymiş gibi muamele görür, toplum içindeki şimşekleri üzerlerine çekerler.

5)Toplumun baskısını üzerinde hisseden bazı kadınlar da ezikliğin izlerini ömür boyu taşır ve bunu gelecek kuşaklara aktarırlar.

6)Erkekler de olduğu gibi onların arasında da düşler dünyasına kaçanlar bir haylidir⁴

3.3 Gerçekçilik Akımı, Tennessee Williams’ın Oyunlarında Gerçekçilik Akımı

Avrupa’da ve Amerika’da 1870 ve 1900 yılları arasında daha öncesindeki Coşkuculuk akımına karşı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Toplumsal ve tarihsel kaynaklara bağlı olarak gelişen bu akımın roman kapsamında oluşum nedenlerini Necla Aytür¹ şöyle özetlemektedir. “ Gerçekçiliğin Amerikan romanında belirli bir akım haline gelmesine yol açan etkenler çok ve karmaşıktır. Çoğu birbiri ile ilintili olan bu etkenler arasında gezi notları, sınır edebiyatı, romantik edebiyatın bazı yönleri, İç savaşın sonuçları, bilimle teknikteki hızlı ilerleme ve çeşitli Avrupa edebiyatlarındaki gerçekçilik akımları sayılabilir”

Gerçekçiliğin kullanım özellikleri olarak dört özellik verilmiştir.

⁴ A. Didem Uslu, Amerikan Tiyatrosunda Düşler,1.Basım, Dokuz Eylül Yayınları. İzmir, 2001,s.258-259.

1)Aslına bağlı, doğru, yaşamda olduğu gibi bir anlatım yöntemi.

2)Zengin, çeşitli, renkli bir biçimde tanımlama

3)Mekanik dolayısı ile ruhsuz, bir biçimde dış dünyayı taklit etmek, fotoğraf gibi aynını göstermek, ayna gibi yansıtma,

4)Belli bir yöntemi ve içeriği bulunan bir anlatım biçimi⁵

19. yüzyılın toplumsal, siyasal ve endüstri devrimleri sayesinde orta sınıfın yükselmesiyle anlam kazanan gerçekçilik, tiyatrodaki gerçekçi sahne oyunlarının metnine ve gösterimine yansımıştır.

1)Karakterler, yaşamdan daha yüce yaşamın dışına taşınan muazzam kahramanlar olmaktan uzaklaşmışlar ve sıradan insanlar haline dönüşmüşlerdir. Hatta toplum içinde kendilerine benzeyenler gibi yaşayan temsilciler olmuşlardır.

2)Karakterlerin konuştukları dil, gündelik yaşamın dili haline gelmiştir. Sahnede söylev biçiminde olan ve seyirciye yönelik konuşmalar ve kafa konuşmaları içeren ağdalı, belagatlı ve şiirsel dil basitleşmiş ve törensi halinden uzaklaşmıştır. Aktörler seyirciye dönüp uzun konuşmalar yapmazlar birbirleriyle konuşurlar. Bu yüzden sahnenin önünde değil içinde illüzyon yaratırlar.

3)Sahne mekanı yaşamın en olağan ve sıradan yerlerini yansıtmıştır. Küçük bir oturma odası da çıtır çıtır yanan bir sobanın yanı veya camları buharlaşmış sıcak bir mutfak oyun mekanları için ideal olmuştur.

4)Olay dizileri de basitleşmiş ve sıradan insanın başına gelenleri anlatmaya başlamıştır.

5)Oyunların konu alanı aile içine yönelmiş çocuklar, iş hayatı ve sevgi kendi halindeki orta sınıf insanının küçük dünyasında yer bulmuştur.⁶

Amerikan oyun yazarlığındaki melodramatik biçim 1902'lerden sonra kırılmaya başlamıştır. Bunu ilk yapanlardan biri Eugene O'Neill dir. Karakterlerin ruh durumlarında ayrıntıya girmiş ve ortamı en iyi biçimde tasvir etmiştir. O'Neill'den başka gerçekçiliğe ulaşmaya çalışan ve bunun için sürekli üreten Rachel, Crothers, Howrad, Baryy, Thomas, Rice, Sherwood, Behrman ve Kingsley ve Lillian Helman gibi yazarlar da vardır. Yeni psikolojik boyut; oyun karakterinin dramatik veya toplumsal bir tip olmasından uzaklaşarak oyunu geçtiği ortamda oluşan kişiliğinde çevrenin

⁵ Sevda Şener, Düünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi, Dost Yayınları, Ankara, 1998, s.169-174.

⁶ Şener, s.169-174.

toplumsallığın ve ailesel durumların etkileşimi nedeniyle capcanlı ve sahici birey olmasına yol açmıştır. Gerçekçilik, iki dünya savaşı arasında çok büyük gelişimler göstermiş ve savaş sonrasında önemli yazarlarını ortaya çıkarmıştır.

İşte tam bu sırada iki önemli yazar ortaya çıkmıştır. Eugene O'Neill ve Clifford Odets. Bu yazarlarla Amerikan gerçekçiliği olgunlaşmaya başlamış ve O'Neill yüzeysel gerçekçiliği aşmış Amerikan tiyatrosunda o güne kadar başarılmamış psikolojik gerçekçiliğin düzeyine çıkmıştır. Bu sırada Anton Çehov'un zengin psikolojik unsurlara sahip oyunlarının etkisi de doğal olarak büyüktür. Ancak Çehov'un karakterleri de Moskova Sanat Tiyatrosu ve Stanislavski tarafından yorumlanıncaya kadar tam anlamıyla değerini kazanmamıştır. Çehov'un oyunları oyuncunun bir insanın iç dünyasını ve ruhunu sergileyebilmeye yatkınlığı yüzünden Stanislavski'nin metodu için son derece uygun oyunlar olmuşlardır. Stanislavski'nin kurduğu köprüyle Marlon Brando ve Elia Kazan **Group Tiyatrosunda** yetiştikleri için Tennessee Williams'ın oyunları **metod-oyuncululuğu** tekniğinden en çok yararlanan oyunlar olmuşlardır. Odets gibi Williams'ın oyunları Group Tiyatrosunun yaklaşımına denk düşmüştür. Çünkü, Williams'ın oyunları yazarın çok karmaşık anılarından ve özel deneyimlerinden oluşan Güneyde eski değerlere tutunan insanların yaşamlarını anlatır. Başka deyişle Çehov oyunları gibi geçmiş toplumsal dönemlerden kopamamış ama yeni dönemde yaşamak zorunda kalan karakterlerin dünyası anlatılmaktadır

3.4 Tavır Olarak Gerçekçilik

1)Karakterlerde:Karakterler acıları ve sevinçleriyle yaşamın içinden capcanlı olarak çıkarılmış ve alınmışlardır.

2)Oyunlardaki sahne direktiflerinde ve sahne tasarımında: Yaşam mekanı başka deyişle yer dekor ve kostümlerin karakterlerin hangi kesimden sınıftan ve cinsiyetten ve özelliklerden geldiğini gösteren ipuçları verir. Öte yandan renkli ve beyaz ışıklar karakterlerin ruh durumunu ve sahnedeki etkileşimini vurgular.

3)Olay dizisinde:Dramatik aksiyonun ilerleyişine paralel olarak yaşanan olaylar. Ve olay örgüleri yaşamın sevilmeyen, istenmeyen ve çirkin yönlerini yansıtır.

4)Dilde:Karakterlerin konuştıkları gündelik yaşamdan alınmış sahne dili ve karakterler arasındaki etkileşim yaşamın mikroskop altına konup incelenmesi sinemadaki gibi yakın çekimle gerçekleşir.⁷

3.5 Tennessee Williams Oyunlarının Tema ve İmgeleri

Tennessee Williams oyunları başlıklarından da anlaşılacağı üzere, dili hep şiirsellik ve derin anlam katmanları olan imgelerle yüklüdür. Williams, Amerikan oyun yazarları içinde en ilginç dramatik ve edebi imgelerle incelikli benzetmelerin yaratıcısı olmuştur. Oyunlarında farklı türde imgeler ve sembolik anlam yükleri bulunur.

- 1)Şiirsel ve romantik imgeler
- 2)Gotik ve korkutucu imgeler
- 3)Cinsel İmgeler
- 4)Dinsel İmgeler

Williams'ın İşlediği Temalar Şunlardır:

- 1)Yalnızlık ve kimsesizlik içindeki içli yaşamı sürdürme
- 2)Yaşama tutunmak için cinselliğe sarılma
- 3)Dışlanmış insana aşırı baskı ve suçunun cezalandırılması
- 4)Yaşamı sürdürmek için çırpınma
- 5)Fiziksel güzelliğin ve sanatsal canlılığın yok edilmesi⁸

Türel Ezici Williams'ın oyunlarındaki temaları şöyle tanımlamıştır;

- 1)Çürümüş dünya
- 2)Kaçak Benlik
- 3)Fiziksel yer değiştirme
- 4)İmgeleme sığınma; sanatsal ve entelektüel uğraş
- 5)Anılara Kaçış

⁷ A. Didem Uslu, Amerikan Tiyatrosunda Düşler, 1. Basım, Dokuz Eylül Yayınları. İzmir, 2001, s.258-259.

⁸ Uslu, s.258-259.

6)Felsefeye ve Dine sığınma

7)Anılara Kaçış

8)Dış dünyadan soyutlanma arınma arzusu

Williams, Moral yozlaşmanın temelinde, endüstri toplumunun materyalist değerlerini görür. Ona göre bu değerlerin egemen olduğu gerçeklikte insan varlığı bir nesne gibi algılanır, insanlar arası ilişkiler nesnelere ilişkiler indirgenir. Ahlaki, sosyal gerileme içindeki dünya, onu sorgulayan, üzerinde düşünen duyarlı insan için tehlikelerle, tuzaklarla doludur. Williams ödünsüz bir hümanist olarak insan dünyasını kirlüten çelişkilerin ancak sevgi, hoşgörü, temelli hakça bir düzenin kurulmasıyla ortadan kalkacağı gibi ütopyik-romantik bir arayışa yönelmiş, referanslarını ekspresyonistlerin daha iyi bir dünya ülküsü ve hristiyan etiğinin insan sevgisi düşüncesine dayandırmaya çalışmıştır. Williams, oyunlarında kaçışı gerekli kılan dünyasal çürümeyi, toplum yaşayışında realizmin ve naturalizmin deneysel yöntemi ile yaklaşıyor gözlemlediği olgularla tanımlar. Bunlar, insanların amansız hırsı, özellikle siyah ırka, kadınlara, eşcinsellere yapılan haksızlıklar zayıf ve hasta insanlara hatta hayvanlara yöneltilen incitici davranışlar, yoksul insanları sömürme ve onlara yöneltilen şiddetin çeşitli biçimleridir. Williams'ın baş oyun kişileri gerçeklik karşısında bir var-oluş eylemi içinde değil yok-oluşa doğru sürüklenen insanlığın imajı olarak kendi güdülerinin doğrultusunda kendine acımanın ön plana çıktığı bir kimlik arayışı içindedirler. Kaçak oyun kişilerinin hiç biri ne cesur ne zeki ne de ahlaken iyidirler. Yaşadıkları yoğun iç çatışmalar ve çevresel uyum problemleri yüzünden nörotik olarak değerlendirebileceğimiz bu karakterleri düzene ayak uyduran uzlaşımçılardan ayıran en önemli özellik duyarlı kırılma romantik ruhlarıdır.

Tennessee Williams'ın dramaturgisinin asal formunu öncelikle Amerikan toplum yaşantısını yansıtan moral, sosyal ve doğa bakımından gerileme içindeki parçalanmış çürümüş dünya bu dünyada kısıtlanmış bilinçli ya da bilinç dışı yönelişlerle kaçmayı deneyen kaçak karakterlerin umutsuz durumlarını yansıtan metaforlar üzerine inşa ettiği söylenebilir. Williams, genellikle uzun oyunlarının ilk örnekleri olan kısa oyunlarında giderek kaosa sürüklenen insanlığın geleceğiyle ilgili nihilist bir tonu ısrarla vurgulayarak günümüz dünyasının kargaşasına insan tarafından saldırıya uğrayan doğanın kendini savunma gücünün boyutlarına dikkat çeker.⁹

3.6 Mc Carthy Dönemi

David Schine, Joseph McCarthy and Roy Cohn (1953)

*Tennessee Williams, dünya görüşünün komünist olmayan ama ışığını sosyalizmden alan, daha yeni, daha insani, bireyci bir sosyal sistemin keşfiyle ilgili olduğunu açıklamıştır. Her ne kadar politik görüşünü bu noktada olduğunu açıklasa da 1950'ler Amerikasın'da büyük bir panik yaratan **McCarthy** olayı yani Komünist avı onu da bir sanatçı olarak yakından etkilemiştir. Bu yüzden özellikle *Söylenmemiş Bir Şey* adlı oyunun yazım tarihine de denk gelen bu*

⁹ Dr. Türel Ezici, Tiyatro Araştırmaları Dergisi, A.Ü. D.T.C.F. Sayı,18, 2002, s.46.

olaya kısaca değineceğiz. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kimi çevreler Sovyet ajanlarının ülkedeki varlığından ve gizli tertiplerinden dem vurmaya başladı. 29 Haziran 1940'da Amerikan Kongresi, Amerikan hükümetinin devrilmesini savunmayı ve bunun propagandasını yapmayı suç haline getiren bir yasaı kabul etti. Çok açık ki, düşünce özgürlüğünü sınırlayan bu yasa Amerikan Komünist Partisi'ni hedef alıyordu. Ülkedeki komünist faaliyetleri araştırmak üzere kurulan Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi (HUAC), sendikacılardan yazarlara, müzisyenlerden eğitimcilerle onlarca insanı sorguladı.

Soruşturmaların yoğunlaştığı bir dönemde, 9 Şubat 1950'de Wisconsin senatörü Joseph McCarthy, elinde hükümet için çalıştıklarını ve Komünist Parti'ye üye olduklarını iddia ettiği 205 kişinin listesi olduğunu söyleyerek kamuoyunun karşısına çıktı. Bu liste bir sır değildi çünkü 1946'da hükümet tarafından yapılan bir çalışma sonucu hazırlanmış ve kamuoyuna duyurulmuştu. Listedekilerden bir kısmı gerçekten komünistti. Ancak listenin diğer üyeleri (yine hükümet tarafından sakıncalı bulunan) eşcinseller ve alkoliklerdi. Dolayısıyla, listeyi elinde sallaya sallaya televizyonlarda arzı endam eden McCarthy de aynı sorguya muhatap kalmış olsa, listedeki yerini alabilirdi pekala. İddiaları üzerine tanıklık yapmak için Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi'ne çağırılan McCarthy, listeyi önce 80 kişiye, sonra da 50 kişiye düşürmesine rağmen tek bir sanığın dahi komünist olduğunu ispatlayamadı. Ancak bütün bu iddialı ve hırslı tavırları McCarthy'e geniş bir kamuoyu desteği sağladı. Ve böylece tarihe "McCarthyizm" olarak geçen karanlık dönem başladı

"Cadı avı" sırasında bütün tanıklardan Komünist Parti'ye üye olup olmadıklarını, üye iseler, diğer üyelerin isimlerini ve artık bu işleri bıraktıklarını söylemeleri ve Komite üyelerine artık yalnızca Amerikan çıkarları için çalışacak birer tövbekar olduklarını kanıtlamaları istendi. Sorulara yanıt vermeyi reddeden onlarca Hollywood çalışanı ya hapse atıldı ya da sürgüne gitmek zorunda kaldı. İşlerinden olmak ise, hepsinin ortak kaderiydi.. Komitenin karşısına çıkıp arkadaşlarının isimlerini birer birer sayanlar, kariyerlerine kaldıkları yerden devam ettiler.

Komitenin gazabına uğrayıp işlerini kaybedenler arasında Bertolt Brecht, Charlie Chaplin, Arthur Miller, Orson Welles ve Pete Seeger gibi ünlü sanatçıların yanı sıra daha kariyerlerinin başında olan ve gelecek vadeden pek çok kişinin yer aldığı sinemayla ilgilenen herkesin malumu. Ancak arkadaşlarının gelecekleri pahasına kendi kariyerlerini kurtaranlar bahsinde - belki de en meşhurları olduğundan- Elia Kazan'dan başkası çoğunun hatırına gelmez. Oysa bu isimler arasında nice enteresan insan yer alıyor. Edvard Dmytr örneğin...Sorgulamaların başladığı 1947'de soruları yanıtlamayı reddedip, kimsenin düşünceleri yüzünden yargılanamayacağı ilkesinden hareketle Amerika Anayasası'nın çiğnendiğini belirterek direnen ve bu yüzden hapse atılan Hollywood Onlusu (Herbert Biberman, Lester Cole, Albert Maltz, Adrian Scott, Samuel Ornitz, Dalton Trumbo, Edward Dmytryk, Ring Lardner Jr., John Howard Lawson ve Alvah Bessie) arasında yer alan Dmytryk'in ekonomik sıkıntıları, karısından ayrılınca arttı. Bundan kurtulmanın tek yolu olarak arkadaşlarını ele vermeyi ve işine yeniden kavuşmayı gördü. Hollywood Onlusu direnişinden dört yıl sonra 1951'de bu kez kendi isteğiyle çıktığı mahkemede bütün soruları yanıtlamakla kalmayıp isimlerini verdiği komünistlerin kendisine baskı yaptığını iddia etti. Larry Parks komiteye isimleri verilenler arasındaki tek

oyuncuydu. Aynı zamanda sinemaya ilgi duymayan herhangi birisinin de tanıyabileceği tek isimdi. Parks, komiteye ifade vermeyi kabul etti. 1941'de Komünist Parti'ye katıldığını ancak dört yıl sonra ayrıldığını itiraf eden Parks, arkadaşlarının ismi sorulduğunda yanıt vermek istemedi. Ancak komite onu muhbirlik yapmak ya da komiteye saygısızlıktan hapse girmek arasında bir seçim yapmaya zorladı. Parks da ilk şıkkı tercih etti.

Elia Kazan'ın bundan birkaç yıl sonra, 1954'te çektiği, başrollerini Marlon Brando, Karl Malden, Lee J. Cobb, Rod Steiger, Pat Henning ve Eva Marie Saint'in paylaştığı sekiz Oscarlı Rıhtımlar Üzerinde (On the Waterfront) pek çoklarınınca McCarthy sorgulamalarındaki tutumunu savunmaya yönelik bir çalışma olarak kabul edildi. Filmde liman işçisi Terry'nin öyküsü anlatılır. Terry, çeteleşen sendika patronlarının işlediği cinayetlerden birinde istem dışı rol almıştır ve vicdanı rahat olmasa da susmaktadır. Ancak çetenin öldürdüğü işçilerden birinin kızkardeşi olan Edie'yle duygusal yakınlaşma ve ardından, çetenin adamı olan ağabeyi Charley'nin öldürülmesi Terry'nin yavaş yavaş değişmesine ve eski pısrık kişiliğinden sıyrılarak patronlarına karşı mücadele etmeye karar vermesine neden olur. Filmin sonundaki, arkadaşları tarafından dışlanan Terry'nin feci şekilde dövülmesine rağmen ayakta kalıp destekçileriyle beraber yürümeye devam etme sahnesi de Elia Kazan açısından otobiyografik öğeler taşıyor. Elia Kazan, sorgulamalardaki tavrı yüzünden pek çok arkadaşı tarafından suçlandı ve asla affedilmedi. 1972'de Cannes Film Festivali'nde Kazan'ın ödül kazanması gündeme geldiğinde sorgulamalar yüzünden ABD'yi terk edip İngiltere'ye yerleşmek zorunda kalan Festival Jüri Başkanı ünlü yönetmen Joseph Losey (Uşak, Kaza Gecesi, Arabulucu), Kazan'ı açıkça lanetleyerek ödülün verilmesine engel oldu. 1998'de ise, vaktiyle pek çok insanın işini bırakmasına neden olarak endüstrinin canına okuyan Kazan'a, "endüstriye katkılarından dolayı" Yaşam Boyu Onur Oscar'ı verildiğinde Ed Harris ve Nick Nolte gibi ünlü oyuncular töreni protesto edecekti. Kendisine muhbirliği hatırlatıldığında Kazan "Utaniyorum." demekle yetindi ve bu konuyla ilgili kimseyle konuşmadı. Anılarında bile: ismini verdiği arkadaşlarından olan Arthur Miller'ın sevgilisi Marilyn Monroe'yla yaşadığı aşk maceraları, sorgulamalardan çok daha fazla yer tutuyordu. Kazan'ın bu davranışı, Anadolu'dan gelmiş olması nedeniyle kendisini hiçbir zaman tam bir Amerikalı olarak kabul ettirememiş olmasına ve Amerikan egemenlerine bu şekilde yaranmaya çalışmasına bağlandı sonraları. Kötünün Bahçesinde Geceyarısı'nda zengin ve güçlü eşcinsel karakteri unutulmaz bir şekilde canlandırdığı için eşcinsel olduğu iddia edilen Kevin Spacey'nin "Bu, McCarthy döneminin sürdüğünün açık bir kanıtıdır" şeklindeki sözleri manidardır.¹⁰

3. 7 Püritanizm ve Amerikan İdealizmi:

Tennessee Williams'ın rahip bir dedenin torunu olduğunu ve uzun süre onlarla yaşadığını ve büyüdüğü Güney bölgesindeki din kavramının sosyal hayatta ne kadar önemli olduğunu dikkate alarak ve Söylenmemiş Bir Şey oyununun karakterlerinden Cornelia'nın Kilise ve Kız Kardeşler Birliği adlı dini örgütle ilişkisini göz önünde

¹⁰ Bilinen.Net Bilgi Paylaşım Platformu, www.bilinen.net

bulundurarak Amerikan Sosyal hayatında ve Amerikalıların kimliğini oluşturan Protestanlık ve dolayısıyla Püritanizm'e kısaca değineceğiz.

Amerika'da dinin toplum hayatı üzerindeki etkinliği meselesi göz ardı edilemeyecek bir konudur. Amerika'nın adı konulmamış bir din devleti olduğu iddiası her zaman üzerinde durulmaya değer bir iddia olarak öne sürülmüştür. Amerika'nın dini sembolleri hiç çekinmeden ulusal kimliğinin bir parçası olarak kullanabilmesi ve bununla gurur duyması, ister istemez Amerika'daki din ve devlet ilişkilerinin sorgulanmasına yol açan bir mahiyet kazanmaktadır. Acaba, Amerika'nın dine karşı bu tavrı Avrupa'da din ve devlet arasında tecrübe edilen karşıtlıktan bağımsız olarak anlayabilir miyiz? Amerika, Avrupa'dan farklı olarak, dinin toplumsal hayatın içinde canlı bir şekilde tutulmasını niçin önemsemektedir? Ya da Amerika kendisini buna mecbur hissediyor olabilir mi? Püritanizm'in, Amerikan medeniyetinin gelişiminde belirleyici olan unsurların en başında gelenlerden biri olduğu varsayımı tarihçiler tarafından hemen hiç sorgulanmamıştır. Sadece Püritanizm'in hangi yönlerinin daha etkin olduğu veya bu etkinin iyi mi kötü mü olduğu gibi tartışmalar yapılmıştır. Püritanizm, Amerika'nın yeni insanları için hem dini bir inanç, hem yeni bir kimlik, hem de yeni bir toplumsal düzen sunmuştur. ¹¹

3.7 Püritanizmin Atası:Protestanlık

Protestanlık, "kurtuluş için direniş" anlamına gelen dini bir hareket olarak tanımlanabilir. Protestanlığın direnişi esas itibariyle, genelde Katolik Kilisesinin otoritesine özelde ise Papalığın otoritesine karşı olmuştur. Martin Luther'in 1517 yılında Wittenberg Kilisesinin kapısına 95 maddelik o meşhur protesto yazısını asmasıyla, Hristiyan dünyasındaki en büyük bölünmenin temelleri atılmıştır. Luther bu 95 maddelik tezde bütün reformist görüşlerinin özünü islemektedir. Esas itibariyle savunduğu düşünce; Papalığın otoritesini reddetmek, onun yerine Kutsal Kitap'ın tek dini otorite olduğunu göstermektir. Bütün Protestanlık tarihini iki tür reform sekinin birbiriyle mücadelesi olarak anlayabiliriz. Birinci görüş Katolikliğin katı kurumsallaşmasına karşı tepki olarak mevcut kurumların reforme edilmesi veya yeniden inşa edilmesini savunurken; ikinci tür reform anlayışı çok daha derin, Hristiyanlığın doğasının yeni baştan değerlendirilmesini zorunlu gören sahici bir reformdan bahsetmektedir. Sol ve sağ kanat gruplar olarak şekillenen İngiliz

¹¹ Ekopolitik.org, Mustafa S. Tüter, www.ekopolitik.org

Püritenleri, en basta bahsetmiş olduğumuz iki farklı reform anlayışı arasındaki çatışmanın İngiltere'deki yansımalarını teşkil etmektedirler. Sol kanat Püritenler her türlü ayrıcalık, hoşgörüsüzlük ve kurumsal otoriteye karşı, bireysel başkaldırıyı savunmaktadır. Sağ kanat Püritenler ise, bu görüşlerin bası boş bir bireycilik anlayışı olarak anarşiye sebep olacağını ileri sürerek, var olan rejimin iyileştirilmesi yolunu tercih etmişlerdir. Dolayısıyla mevcut kurumsal yapıların otoritelerini tanımışlardır. Amerikan sivil dininin temel dinamikleri, bu bağlamda, Hıristiyan-Yahudi gelenekleri, Püritanizm'in taşıdığı çok güçlü anti-kurumsal yapının çoğulculuğa evrilmesiyle birlikte ortaya çıkan fenomenlerdir. Diğer bir önemli nokta ise, bu fenomenlerin, Aydınlanma idealleri tarafından kapitalizme çok uygun bireylerin yetişmesine imkan tanıyan sosyal ve siyasal bir ethos'un ortaya çıkmasına önyak olusu ve bu sosyal ve siyasal zeminde ortaya çıkan iktidar ilişkileridir.¹²

¹² Ekopolitik.org, Mustafa S. Tüter, www.ekopolitik.org

**SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY OYUNU SAHNELEME SÜRECİNDE
METİNDEN YOLA ÇIKARAK SAHNELEME ÇATISINI KURACAK
KAVRAMLAR ve BU KAVRAMLARIN SAHNELEME'YE ETKİLERİ**

4.1 Eşcinsellik

Tennessee Williams'ın oyun yazarlığını etkileyen Aile durumu, kız kardeşinin şizofren olması, Güneylilik olgusu, Din yani Püritanizm ve McCarthy olaylarına değindikten sonra onun en önemli özelliklerinden olan Eşcinselliğine ve bu durumun oyunlarını özellikle oyunumuz *Söylenmemiş Bir Şey*'i nasıl etkilediğine bakmadan geçmek olmaz. *Söylenmemiş bir Şey* oyunu bir kadın eşcinselliği yani lezbiyen oyunudur. Ama lezbiyen ilişkide her iki kadın karakterinde erkekleştiği ve kadınlaştığı anlar vardır. Biz sahnelememizde temel olarak bu durumu her ilişki de olan baskın, pasif aşık durumu üzerinden alacağız . Ki zaten her karşı cins ya da aynı cins ilişkilerinde aynı çatışma vardır. Bizim için önemli olan bu çatışmanın şiddeti ve karakterler üzerinde nasıl etki bıraktığıdır. Çünkü her zaman ilişkilerde *Söylenmemiş Bir Şey* vardır. Ve bu söylenmemiş şeylerin karakterler üzerinde nasıl bir saldırı ve savunma alanı yarattığını göstermek istiyoruz. Garden District'in "Gizli Bahçe" içinde iki oyun var. Bunlardan bir tanesi tek perdelik bir oyun olan *Something Unspoken* "*Söylenmemiş Bir Şey*"¹³ diğeri ise orta uzunlukta *Suddenly Last Summer* "*Geçen Yaz Birdenbire*"¹⁴ Bu iki oyun 1950'lerde Amerikalı eşcinsellerin karşı karşıya kaldığı iki farklı türde davranış gösterme çıkmazını anlatır. Her iki oyunda kullanılan iki farklı bahçe tasviri 1950'lerdeki homoseksüellerin iki farklı davranış şeklini temsil eder.

Söylenmemiş Bir Şey oyununda Cornelianın bahçesi düzenli ve sosyal etkinliklere mekan olan bir yerdir. Öte yandan *Geçen Yaz Birdenbire*'deki, Sebastian Venable'in bahçesi vahşi bir orman gibidir. Kabullenilmeyi reddeder.

Söylenmemiş Bir Şey ve *Geçen Yaz Birdenbire* bir gecelik gösteri uzunluğunu tamamlamaya yetmediği için oyuna sonradan eklenmiştir. Ama aralarında tematik bir uyum vardır. Oyun hakkındaki eleştirilerin odaklandığı nokta her ikisinin de coğrafik ortaklıklarının bulunduğu yönündedir. Bir başka görüş ise *Geçen Yaz Birdenbire* ve *Söylenmemiş Bir Şey* aynı oyunda birlikte yer almalarının oyunların uzunluğunun bir birini tamamlaması değil, olayın geçtiği yerlerin aynı coğrafik özelliklere sahip olması

¹³ Tennessee Williams, Yağmur Gibi Söyle Bana (*Söylenmemiş Bir Şey*), Çeviren: Tomris Uyar, Nisan Yayınları, İstanbul, (1999)

¹⁴ Tennessee Williams, Yağmur Gibi Söyle Bana (*Geçen Yaz Birdenbire*), Çeviren: Tomris Uyar, Nisan Yayınları, İstanbul, (1999)

olduğunu vurgular. Daha uygun olan ise coğrafik özelliklerin birbirini tamamlaması ve eşcinsel arzu temasının örtüşmesi olduğunu düşünmektir.

Amerika eğer gizli ve örtük bir biçimde yaşanırsa lezbiyenliği diğer eşcinsel ilişki türlerine göre daha kolay kabullenir. Gertrude Stein ve Hemingway'ın de onayladığı üzere erkek eşcinselliği kaba ve çirkin kadın eşcinselliği tam tersi yönde gelişir. Yazarın tartışması ise eşcinselliğin bugün ve geçmişte nasıl odaklandığı üzerine değil oyunda bu hissin ve kabullenebilirliğin nasıl verildiği üzerine odaklanıyor. Cornelia'nın, Söylenmemiş Bir Şey oyununda lezbiyenlik örtüktür. Bahçe kadınının isteği dışında yabancılara açılmaz. Bu bilgi sahnelememizde Cornelia'nın mülkiyetini nasıl koruduğunu ve elinde geçmişten kalan en değerli şeylerden biri olan bahçesini kendini devam ettirecek bir motif olarak korumaya çalışmasıdır. Oyuncu yukarıda belirtilen Eşcinselliğini paylaşma derecesini bilerek ama eylem olarak koymadan oynayacak. Ama Geçen Yaz Birdenbire'deki Violet karakteri oğlunun eşcinselliğini onaylamaz ama eşcinselliğinin gelişmesi için ona uygun imkanları ve gerekli maskeyi sağlar.

Söylenmemiş Bir Şey'de Cornelia'nın sevgilisi olan kadın için hazırladığı onbeş gülden sadece bir tanesinin seyirciye gösterilmesi de oyundaki mahrem kavramını ve lezbiyenliğin gizlice yaşandığını vurgular. Bu motif sahnelememizde Cornelia'nın büyük emeklerle yetiştirdiği gülleri Grace'e sunarak onu ne kadar sevdiğini yada değer verdiğini vurgulamak üzere kullanılacak.

Cinsel arzunun açıkça vurgulandığı gündüz şehri ve doğuştan günahkarlığı temsil eden gece şehri. Geçen Yaz Birdenbire'deki New Orleans şehri Williams'ın gece şehriyle örtüşür. Söylenmemiş Bir Şey'deki Meridian adlı şehrinin arkaik anlamı ise gün ortası anlamına gelir ki bu da gündüz şehriyle örtüşmektedir. Violet ve şeker doktor Geçen Yaz Birdenbire'de bahçenin vahşiliği hakkında konuşurlarken Violet " bu bahçe Sebastian'ın" der. Bahçe görülebilir ama aynı zamanda sesleri de duyulmaktadır. Öte yandan aynı durum Söylenmemiş Bir Şey için geçerli değildir.

İki oyunu birlikte okuduğumuz zaman Cornelia'nın sahip olduğu gizliliğe Sebastian'ın sahip olmadığını, lezbiyenliğe daha ılımlı yaklaşıırken erkek eşcinselliğine daha uyumsuz bir durummuş gibi bakıldığını görürüz. Bu okuma bize Sebastian'a daha iyimser bakma kolaylığı sağlar. Böyle bir okuma Sebastian'ın ne kadar az seçme şansı olduğunu ve toplumun kurallarının Sebastian'ın eşcinsel arzusu için ne kadar dar bir alan bıraktığını gözler önüne serer. Cornelia "bir ömür boyu sessizlik" diyerek geceleri

gizlice eşcinsel arzusunu yaşarken, Sebastian saklama gereksinimi duymadan “gecelerden playlara” gider. Sebastian’ın korkusuz yaratılması ama halk tarafından gaddarca öldürülmesi Williams’ın kendi eşcinsel eğilimi saklamama isteğini yansıtıyor olabilir.

İki oyunun birlikte oynanması iki tür eşcinsel dışavurumun seslendirmesini yapabilir. Birincisi Cornelia gibi gizli ve korunmalı diğeri ise savunmasız içten ama dürüst. Bu iki oyunun birlikte oynanması sadece 1950lerde eşcinsellik üzerinde kurulan baskıyı anlatılmasında değil, günümüz eşcinsellerinin hala karşılaştığı toplumsal baskıyı aşmak yolunda da yardım sağlayacaktır.

4.2 İlişkiler Ve Kişiler Arası Çekicilik

Söylenmemiş Bir Şey oyunu lezbiyen bir ilişki temelinde olsa da bir ilişki oyunudur. Bu bir aşk hikayesidir.

Cornelia:Ne kadar körmüşsün, seni burada sonsuza kadar alıkoymayı nasıl çalgınca istediğimi kavrayamamışsın!

Cornelia, arzu ister, Grace, şefkat ister ama ikisi de bu isteklerini duvarlarından dolayı göstermezler. İsteklerinin harekete geçtiği ve karşılanmadığı noktalarda gerilim doğar. Bu ilişkinin baskın karakteri Cornelia’dır çünkü; Cornelia’nın korkuları ve kaygıları vardır. Bu ilişki de Cornelia kendisinden güçsüzü olan Grace karşısında olduğu için erkek durumundadır.

Cornelia:Kes şu budala kadınca numarayı kes diyorum!

Hırslıdır ve yaşlanmıştır, eski parlak günleri yoktur ve kendisini yalnızca Grace ifade edebilmektedir. Korku, nefret ve önyargı içindeki bir kişi diğer insanları insanlık haklarından mahrum edebili ve bu tür olumsuz duygular içerisindeki kişiler diğerlerinin özgürlüğünü çalabilir, hatta diğer kişi ya da kişilere onarılması güç zararlar verebilirler. Cornelia, Grace üzerinde böyle bir etki bırakıyor. Grace bununla baş etmeye çalışıyor. Çünkü o da yalnızdır ve onun da korkuları ve kaygıları vardır.

Grace gitmez çünkü Cornelia’nın kendisini sevdiğini düşünür Bizimle uyuşan, bizden hoşlanan bizimle işbirliği yapan bizi öven kişi, bizim için daha çekicidir. Grace,

Cornelia için tam da böyle biridir. Çünkü Grace, Cornelia'yı över ama doğal olarak kendisinin de övülmesini ister. Davranışlarından en küçük bedel ödeyerek karşılığında en büyük ödül aldığımız kişilerden hoşlanırsınız. Öte yandan insanlar yalnızca ödül aldıkları kişiden değil, acı çektikleri kişilerden de hoşlanırlar. Genel olarak insan olumsuz duygularını gizlemeye çalışırken olumlu eylem göstermek için çabalarlar. Bu tespit oyundaki ilişkide her iki karakter için de geçerlidir. Cornelia'nın bütün şikayetleri ve azarlamalarına rağmen neden Grace'i göndermediği ve Grace'in de bütün olanlara rağmen neden gitmediğinin açıklaması olabilir..

Kişilerarası çekiciliğin belirleyicileri

1)Fiziksel yakınlık

2)Benzerlik

Birey kendisini diğer insanlarla karşılaştırabilmek için çevresindeki insanlara yakınlık duyar. Duygularını, yeteneklerini görüşlerini hatta fiziksel özelliklerini kendisine benzer sandığı insanlarla karşılaştırır.

3)Tanışıklık

4)İhtiyaç Sistemlerinin tamamlanması¹⁵

4.3 Kaygı

Dünyada yalnız, Tanrı tarafından unutulmuş, bu koskoca hanedeki milyonlar ve milyonlar arasında atlanılmış olma olasılığının tasası, her insanın derinlerinde bir yerde yaşar. Kişi, kendisine arkadaş ya da akrabalıkla bağlı bir kalabalığa bakarak, tasasını uzakta bir yerde saklı tutar; ne var ki tasa hala oradadır ve bütün bunlar kendisinden alınsa nasıl hissedeceğini düşünmek bile istemez. Varoluş kaygısı ile karşılaştığımızda iki seçenek bulunmaktadır; ya bu kaygıya katlanmanın ve başa çıkmanın yollarını öğrenerek otantik bir varoluşu seçeceğiz ya da bu kaygıyı yaşamamak için otantik olmaya var olmama yollarını, biçimlerini seçerek kendimizi kandırma yollarına gideceğiz.

Başkalarıyla olan varlık olarak varoluş biçimimizde ortaya çıkan kandırmalar normal kabul edilecek kadar çok ortaya çıkarlar. Daha çok küçük yaşlardayken bir

¹⁵ Dr. Hayrettin Akyıldız, Felsefe Dergisi, İstanbul , Sayı 2-3, 1990, s.71-72-73-76.

çoğumuz kendimizi başkalarına hiç olmadığımız biçimlerde sunmanın ve pekala bundan yarar sağlamanın mümkün olduğunu öğrenmişizdir. Başkalarının ve bizi beğenmesi ve alkışlaması uğruna çoğu kez, kendisi-için-varlık yanlarımızın taleplerini erteler dururuz. Cornelia mistik anlamdaki varoluş sorunsalını Protestanlık ve Püritanizm üzerinden çözer ancak sosyal anlamdaki kendisi-için-varlık meselesini Mülkiyeti ve sosyal çalışmalarındaki liderlik tutkusu ve Grace üzerinde kurduğu otoriteyle kurmaya çalışır. Bu ancak bir kandırmadır. Ve Oyunda Kız Kardeşler Birliğinde seçimi kaybedince bu kandırmanın gerçekliği ile karşılaşır bu gerçeklikten kaçmak için hemen başka bir derneğin seçimine girmeye yeltenir. Grace ise 15 yıldır Cornelia'nın yanında sekreter ve dost ikileminin yarattığı kandırma ile yaşar. Patladığı nokta bu kandırmaya artık daha fazla katlanamayacağını söylediği noktadır. Ama bırakıp gidemez çünkü başka alanı kalmamıştır.

Kendisi-için-varlık yanlarımızdan kaynaklanan kendimizi kandırmalarımızı fark etmemiz diğerlerine göre daha güçtür. Çünkü bir kez var olmanın sahte-varlık yolunu seçtikten sonra kendimiz hakkında uydurduğumuz fikirlere kendimiz de içtenlikle inanmaya başlarız. Örneğin bir çok kez bu özelliğimiz nedeniyle, depresyona gireriz.

Ama kendimize hiç öfkelenmeyen biri olarak görmeye ve bundan olumlu pay çıkarmaya devam ederiz. Bu durum özellikle Cornelia için geçerlidir. Kız kardeşler birliği seçimi ve Grace'in soğuk davranması karşısında öfkelenir ama öfkelenmediğini iddia eder.

Grace: Cornelia, bu iş bitene kadar başka şeyler düşünsen olmaz mı ?

Cornelia: Sinirlendiğimi de nerden çıkarıyorsun?

Büyük bir kişi hatta tanrı olduğuna inanan psikotikler, her zaman için mükemmel birisi olduğu kandırmacasını doğrulamak için işkolikler, ermiş olmaya çalışmış ya da olduğu inancıyla her türlü dünyevi hazlardan vazgeçenler hep, kendisi-için-varlık yanını aşırı vurgu yaparak, dünya-içerisinde-varlık olma bütünlüklerini yitirmiş kişilerdir. Bir yandan iyiyi, güzeli, doğruyu ve gerçeği seviyor öte yandan ise ondan korkuyorlardır. Kişinin gerçek anlamda sağlıklı olmasını bu korku önleyordur. Kendini gerçekleştiren kişinin belki de en önemli özelliği, gerçekleri daha keskin olarak algılamaya yatkınlığıdır. Kendisini, doğayı ve başkalarını olduğu gibi kabul eder, başkalarını küçük düşürmeye ihtiyaç duymayacak kadar kendine güvenli ve saygılıdır.

Başkalarının kusurlarının farkındadır. Fakat onların olanaklarını ve insan olduklarını da bilir. Denetimi dışındaki doğa güçlerine saygı duyar. Bir ölçüde şansızlığı da normal karşılar. Bedenini ve bedensel süreçleri utanç duymadan oldukları gibi kabul eder. Cornelia ve Grace arasındaki temel farklardan biri bu notadır. Grace, Cornelia ya göre nispeten kendini gerçekleştiren bir kişidir. Ve mantıklı ve gerçekçi yaklaşarak tiradında aralarındaki farkı açıkça anlatır. Onu öyle kabul etmiştir. Kendi eksiklerinin de farkındadır.

İnsan eğer dünyaya atılmışsa başından beri atılmıştır. Ama atılmışlığın bu ölçüde yoğun bir şekilde fark edilmesi zamansal bilincin dönüşümü ile açığa çıkar. Bu yetersizliğe daha dünyevi perspektiflerden de bakılabilir. Lacan'a göre bu doyumsuzluk insanın toplumla, kültürle, dil ile dolayımınarak, dolayumsuz tasarım özdeşliğini kaybetmesi olgusunda yatar. " Başka bir deyişle temel kategorisi "istemek" olan bilinçaltının, toplumsal düzenle ve düzenin taşıyıcısı olan imleyenlerle bastırılmasıdır. İlk ve en temel varlığını " hakikatini" kaybedişi ve toplumsallaşma sürecinde ne yaparsa yapsın, hangi benlere bölünürse bölünsün hiçbir zaman doyuma ulaşamamasıdır; yani bütün olumlu sonuçlarına rağmen bilincin bilinçaltına, toplumun doğal isteğe, imleyenin imlenene denk düşmemesi onu tamı tamına kaplamaması ve arada bir yarığın bir çatlağın kalmasıdır ve bu insanoğlunun ilk bütünlüğünü, isteğini, hakikatini bir türlü ele geçirememesi gerçekleştirememesidir.

Psikopatolojik bağlamda kaygı, doğrudan (açık) yaygın bir kaygı ya da bunaltı yaşantısı ya da zaman ve yoğunlukta odaklanmış kaygı duygusu olan panik atağı olabileceği gibi bu duyguların yayılımını ve yıkıcı etkilerini kontrol etme çabası olarak da görülebilen daha farklı görünüşler de alabilmektedir. Kaygının açık klinik tablosunda ise huzursuzluk, gerginlik ve uykusuzluğa bazen öfke patlamaları, ölüm ya da çıldırma korkuları eklenebilmekte; tüm bu tabloya kalp çarpıntısı, nefes alma güçlüğü, baş dönmesi, uyuşma, ellerin terlemesi, sık idrar ve dışkılama, kusma ve öğürme, yorgunluk ve bitkinlik gibi birtakım bedensel belirtiler de eşlik edebilmektedir. (Amerikan Psikiyatri Birliği-1994)¹⁶.

Her iki oyun karakteri için kaygıdan kaynaklanan fiziksel tepkiler mevcuttur. Cornelia bugünkü anlamıyla panik atağı olan biridir. Nefes zorluğu çeker elleri titremektedir ve öfke patlamaları yaşamaktadır". Grace uykusuzluk çeker, gergindir hatta bunun için bir damla kullanmaktadır. Tiradında öfke patlaması noktasına gelmiştir ama kaygılarını nispeten kontrol edebilen birisi olarak patlamada bile sakinliğini korur. Böyle bir patlama Cornelia'da olsaydı içinde mutlaka kendisine ya da Grace karşı bir şiddet olurdu. Ama Cornelia daha kısa aralıklarla bu patlamayı yaşadığı için gürleyip geçer. Çünkü Grace'i bir taraftan yaşatmaya çalışır çünkü o aynı zamanda Cornelia'nın olmak istediği kişidir. Lacan'ın ayna teorisini dikkate aldığımızda Cornelia'nın aynası Grace'edir ve onun kaybettiğinde kendisi de kaybolacaktır..öz yıkıcılık teorisine göre

¹⁶ Doç. Dr. İhsan Dağ, "Psikolojinin Işığında Kaygı" Doğu Batı Dergisi, Sayı 2, Ankara, s. 167-168-169.

Cornelia'ın böyle bir sıkıntısı vardır. Cornelia ince bir duvarla Grace ise kalın bir duvarla mesafe koyuyor.

Evrimsel olarak biyolojik yapımız değişmediği halde dünyamız çok değiştiği için ve organizmamızın yaşam içgüdüğü, çevreden gelebilecek tehditlere karşı daima uyanık olmayı gerektirdiğinden ama bu arada korkmamıza yol açabilecek belirgin nesnelere çok azaldığından, yaşamaya mecbur olduğumuz bu korkular yerine kaygı yaşıyoruz. Cornelia için bu durum çok açıktır kendi ülkesinde ve dünyada çok şey değişmiştir. Kız Kardeşler Birliği seçimini kaybetmesi ve Grace'in konuşması bu değişimi gösterir ama buna ayak uyduramaz.

Varoluşçu psikiyatrinin ABD'deki önderlerinden Rollo May çağımız insanının sorununu dünyada kontrolü dışında olup bitenler karşısında bireyin ruhsal dünyasındaki bütünlüğün bozulması sonunda yabancılaşma ve keder duygularının ortaya çıkması ve bunun da güçsüzlük ve kaygıya yol açması şeklinde formüle etmektedir. Rahatsız edici olan, bu kaygıyı bastıran birey giderek apatik olmakta ve sonuçta da şiddet ve düşmanlık ile dolmakta, buna bağlı olarak giderek toplumdan izole olmakta, bu da döngüsel olarak yabancılaşma duygularını arttırmaktadır.

Günlük dilde kaygı olarak adlandırdığımız ancak bilimsel olarak yapılan tanıma uymayan endişelerimiz yaşamımızda çok büyük yer yok. Beslenirken, uyurken, sevişirken, çalışıp hayatımızı kazanmaya çalışırken, yaşamda kalma mücadelesi verdiğimiz, bu mücadeleyi her zaman kaybedeceğimiz endişesiyle hareket ettiğimiz açıktır. Esasen yaşamımızı dolduran tüm faaliyetlerimiz, açık ya da örtük dünyamızı biçim için daha anlaşılabilir, kontrol edilebilir, daha az tehdit edici hale getirme çabaları olarak görülebilir.¹⁷

¹⁷ Doç. Dr. İhsan Dağ, "Psikolojinin Işığında Kaygı" Doğu Batı Dergisi, Sayı 2, Ankara, s. 167-168-169.

YÖNETMENİN NOTLARI

Bu notlar, Söylenmemiş Bir Şey oyunu üzerine bir tez hazırlamış olan Burak Tamdoğan ile yapılan görüşmeden yönetmenin işine yarayan ve kullanacağı notlar olarak kaydedilmiş notlardır. Ve bunların bir kısmı 3-SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY OYUNU SAHNELEME SÜRECİNDE METİNDEN YOLA ÇIKARAK SAHNELEME ÇATISINI KURACAK KAVRAMLAR ve BU KAVRAMLARIN SAHNELEME'YE ETKİLERİ bölümünde yorumlanarak kullanılmıştır bir kısmı da sahneleme aşamasında kullanılacaktır. Cornel'anin aynası Grace. Aynaya yani Grace ihtiyacı var olması istediği ve olduğu. Aynaya baktığı, olmak istediği ama olamadığı Grace olduğu için kırmak istiyor. Bu bir aşk hikayesi. Öz kırıyıcı paronaya; bir şey olmak istersin özencin vardır. Ya kendini ya olmak istediğini öldüreceksin çünkü bir şeyden iki tane olmaz, bir fanatiğin çok sevdiği birini öldürmesi gibi. Teammülen kalkışma var ama kendisi de öleceği için öldüremiyor. Kısaç altında tutarak parça parça öldürüyor. Bu şekilde kendisi de var olamıyor. Çünkü hiçbir zaman kendisi, Grace olamayacak. Şiddet olsa bile sonra sevdiğini söylemesi ilişkiyi devam ettirir. Acı zevkin kardeşi. Bu statü ilişkilerini ayakta tutuyor. Bu statü değişirse bu ilişki olmaz. Cornelia, Grace olmazsa var olmazdı çünkü, olmak istediğini yani aynasını görüyor. Onsuz yapamaz. Grace için de böyle. Ezen ve ezilen varsa, ezen ezdiği için ezilen, ezilen-ezen olduğu için var. Cornelia feodal bir babadır. Korur ama sevgisini göstermez. Cornelia'nın bir mesafesi var, Grace onu aşamıyor. Sekreterim derken güvendiğini belli eder. Cornelia'nın duygusal davranmak istediği tek kişidir Grace. Birbirlerini çok tanıyor oluşu birbirlerinin canının daha çok yakmasına neden oluyor. Sahnelemede Cornelia ve Grace nerede kadın, nerede erkek ve nerede acı çektir, nerede acı çektirdiği tespitleri önemli. Ne söylerse söylesinler o cümleler derdini anlatamıyor. Cornelia duvarı korumaya çalışıyor. Cornelia hep kendi duvarına çarpıyor. Sevişemedikleri için birbirlerine şiddet uyguluyorlar. Arzu ve haz önemli. Hazzı elde etmek istiyor ve engellendiği için acı çekiyor. Arzu, Cornelia şefkat, Grace. Yönelmelerini denerler ama beceremezler. Şefkat isteyerek ele bakar. Ama başaramaz. Anlamama üzerine. Kendini iyi anlaması gerek.

PROVA GÜNLÜĞÜ

7 Mart: Ant oyunu ile ilgili özellikle oyuncuların gelen olumsuz tepkiler üzerine yeni bir oyun üzerinde çalışmaya karar verildi. Yönetmenin ilk aklına gelen oyun olan Tennessee Williams'ın SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY adlı oyununu bulmak üzere toplantıya son verildi.

9 Mart: Söylenmemiş Bir Şey adlı oyun ilk kez okundu. Oyuncuların Hülya oyundan pek etkilenmediğini yeterli aksiyon olmadığını söyledi. Yönetmen, oyunda yeterli aksiyon ve çatışmanın olduğunu hatta bu oyunun karakter çatışmasına dayalı bir metnin olduğuna değinerek metnin oyuncu için daha elverişli olduğunu ifade etti. Yönetmen Tez Danışmanı Öğretim Görevlisi Müge Gürman'a da oyunun okutulup değerlendirmesine karar verilerek provaya son verildi.

12 Mart: Yönetmen 2 gün boyunca Yazar Tennessee Williams hakkında araştırmalar yaptı. Bu araştırmalarda Tennessee Williams'ın hayat hikayesinin ve eşcinselliğinin hemen hemen bütün oyunlarına etki yaptığı ortaya çıktı. Ayrıca, Güneylilik ve Güneyli kadın olgusunun da önemli bir yer aldığı gözlemlendi. Özellikle bu oyunda Toprak sahibi, bakire, Güneyli bir kadın karakter olan Cornelia Scoot karakterinin özellikleri belirlemeye başladı. Cornelia ile Grace arasındaki ilişkinin özellikleri tartışıldı. Lezbiyenlik olasılığı ve lezbiyenlik olgusunun oyunculara ve sahnelemeye ne katacağı üzerinde tartışıldı. Bu arada oyuncu Cornelia'yı oynayan oyuncu hala oyunun kendisini heyecanlandırmadığını ifade etti. Yönetmen danışmanı Müge Gürman oyunu okudu ve telefonda oyuncular ve yönetmenle değerlendirme yapıldı. Oyuncular için elverişli ama riskli, yönetmen için pek elverişli olmadığını ve mümkünse başka bir oyun üzerinde düşünülmesini salık verdi.

14 Mart : Birkaç kısa oyun okundu ve değerlendirilmeleri yapıldı. Ancak Söylenmemiş Bir Şey adlı oyuna tereddütler olsa da devam edilmeye karar verildi. Cornelia'nın Şizofreni olasılığı üzerinde duruldu ancak böyle olmadığına karar verildi. Daha çok geçmişle olan bağının kopamaması ve bugüne ayak uyduramaması, gücünü kaybetme korkusu üzerinde hemfikir olundu. Grace'in, Cornelia'nın iktidar ve güç tutkusu yüzünden kendini var edemediği ve trajedisinin bu olduğu üzerinde tartışıldı. İlk günden itibaren Cornelia'yı oynayan oyuncunun yönetmene sorduğu "bu oyunun

cümlesi ne olacak ve oyuncularını hangi aksiyon üzerinden oynatacağın” sorusu soruldu. Yönetmenden tatmin edici bir cevap alınamadı ve yönetmenin kafasının karışık olduğu gözlemlendi.

17 Mart : Yönetmen; gün boyunca oyunun cümlesini ve oyuncularını oynatacak hikayeyi düşündü. Oyunun yazıldığı dönemin sosyolojik yapısı üzerinden yaptığı araştırmalardan yola çıkarak MC CARTHY dönemi solcu avını temel alarak İktidar yanlısı belki de birkaç solcuyu ihbar etmiş olan Cornelia'nın,, Grace'in solcu olduğuna dair şüphelerinin söylenmemiş bir şey olabileceğini oyuncularla paylaştı. Ama özellikle Grace'in böyle bir yapısı olmadığı ve söz konusu durumun oyunun ana yapısına zarar verebileceğine karar verilerek bunun bir motif olarak bir yerde kullanabileceği konuşuldu. Ana meselenin ikili ilişkilerdeki karakter savaşımı ve kişilik meselesi olduğu ve bunun oyunda da söylendiği gibi iki kişi arasında her zaman söylenmemiş bir şey vardır olarak yer aldığı ve daha çok bunun üzerine gidilmesi gerektiğine karar verildi. Prova sonunda Cornelia'yı oynayan oyuncu hala duygulardan konuşulduğunu oyuncularını harekete geçirecek aksiyonların ortaya çıkarılmadığını belirtti. Oyuncu ile yönetmen ilişkisi dile getirildi. Yönetmen bu konuyu aşmak için tekrar Metin ve Oyun dersinin notlarına başvuracağını söyledi ve provaya gergin bir şekilde son verildi.

18 Mart: Doç. Dr. Çetin Sarıkartal'a Söylenmemiş Bir Şey adlı oyunda karar kılındığı söylendi ve olur alındı. Yönetmen, temel mesele olarak Grace'in "dayanamıyorum" dediği noktaya hangi koşullardan geldiğini araştırarak varılabileceğini belirtti. Bu meselenin Grace'in kişiliğinin yok sayılmasına dayanmadığı ve Cornelia'ın bunun farkında olmadığı belirtildi. Çünkü, Cornelia kendinden başka kimseyi görmüyor. Güllerin ne ifade ettiği, Grace'in kullandığı damlanın ne ifade ettiği ve Cornelia'nın neden Kız Kardeşler Birliği toplantısına gitmediği üzerinde konuşuldu. Cornelia'yı oynayan oyuncu ve yönetmen bir kez daha oyunun neden ve nasıl oynanacağı üzerine tartıştı ve ortam gerildi. Oyuna dair yönetmen ve oyuncu arasındaki söylenmemiş bir şey bir kez daha bulunamadı. Yönetmen kendini ifade edemediği ve oyuncusuna güven veremediği için bunalıma girdi ve Stanislavski metodu üzerine okumalar yapması gerektiğini oyuncularıyla paylaştı.

19 Mart: Yönetmen Stanislavski metodu üzerine yaptığı okumalardan güç alarak biraz daha oyuncularını dinlemeye karar verdi. Ve oyuncularına oynadığı karakterler ve diğer karakterlerle olan ilişkilerini anlatmaları için söz verdi. Oyuncular konuşurken uzun süre konuşmadı. Sadece dinledi. Oyuncuların konuşmalarından sonra Cornelia'nın bakireliği ve kilise ile olan ilişkisinin karakterini ve dolası ile de Grace ile olan ilişkisine nasıl etki yaptığı üzerinde konuşuldu. Cornelia'nın bir erkek gibi davrandığı ve bunun da Grace'in hayallerini ve kişiliğini öldürdüğü konusunda hem fikir olundu. Kişiler Arası Çekicilik adlı makale okundu. "Korku, nefret ve önyargı içindeki bir kişi diğer insanları insanlık haklarından mahrum edebilir" cümlesi tartışıldı. Bu cümle Cornelia'yı ne kadar çağırıştırıyor üzerinde duruldu. Bütün yaşadığı olumsuzluklara rağmen Grace'in neden evden gitmediği değerlendirildi. Bir gece ya da bir gün önce ne yaşamış olabilecekleri tartışıldı. Yeniden lezbiyenlik üzerinde duruldu. Yönetmen bir gün öncesine dair bir hikaye yazması gerektiğini ve en kısa zamanda yazacağını ifade etti.

20 Mart: Temel meselenin ilişkiler olduğu üzerinde duruldu ve oyuncular ve yönetmen kendi ilişkileri üzerinde örnekler vererek gerçekliğin ne olduğu tartışıldı. Cornelia'nın bakireliği ve yaşı üzerinde duruldu. Yönetmenin Ankara yolculuğu dolayısı ile tek okumayla prova sona erdi. Yönetmen, sahneleme ve oyuncuları harekete geçirecek hikaye'yi düşünerek yolculuğunu yaptı ve yolun yarısında aradığı cevapları buldu. Ankara'da Söylenmemiş Bir Şey oyunu ile ilgili tez'i bulmak için D.T.C.F Tiyatro bölümüne gitti ancak Tez'i bulamadı. Daha sonra tez sahibi ile telefonda görüşüldü. Tez sahibi yönetmenin doğru yolda olduğunu ifade etti.

21 Mart: Ankara dönüşü hemen prova yapıldı. Yönetmen hikayesini oyuncularla paylaştı. Oyuncular memnun kaldı ve bu hikayenin kendilerini oynatabileceğini belirtti. Yönetmen bir çocuk gibi sevindi. Oyunun başında var olan gerilimin nedeni yaratıldı.

28 Mart: Tez yazarı Burak Tamdoğan provaya katıldı. Psikoloji mezunu olduğu için Tezinde karakterleri ve ilişkilerini bir psikolog gözüyle incelediğini anlattı. Öz yıkıcı benlik, ayna teorisi, aşk, şiddet, erkeklik, kadınlık kavramlarının metinde nasıl yer aldığını anlattı. Yönetmenin yazdığı hikaye'yi okuyarak, doğru bir yaklaşım olduğunu belirtti. Bu görüşme ses kaydı olarak kayıt altına alındı. Daha sonra oyun okunarak değerlendirme yapıldı. Cornelia'yı oynayan oyuncu bu görüşmeden sonra rahatladı ve Yönetmene güvenmeye başladı.

29 Mart: Önceki provada gündeme gelen kavramlar üzerinden metin yeniden okundu. Aralarındaki lezbiyen ilişkinin sahnelemede ne kadar kullanılacağı üzerinde konuşuldu.

1 Nisan: İmparator Tiberius ve eşcinsellik üzerine bulunan bir makale okundu. Eşcinselliğin erkeklik ve kadınlık anlamında ne ifade ettiği bunun ilişkiye nasıl yansıdığı üzerinde konuşuldu. Fiziksel yakınlıklarının ne kadar olabileceği gözlemlendi. Cornelia'nın nefes nefes'e kalışı ve ellerinin titremesinin psikolojik ve fiziksel nedenleri üzerinde konuşuldu.

2 Nisan: Bir önceki gece ve günlük ile ilgili yeni saptamalar yapıldı. Cornelia'yı oynayan oyuncu, Kız Kardeşler Birliği ile ilgili tartışmanın yapılmadığını varsayalım, yalnızca Cornelia'nın günlüğü okuduğunu varsayarak Cornelia'nın günlükten dolayı başlayan gerilimini Grace merak etsin diye öneri getirdi. Kabul edildi. Böylece Cornelia'nın gerilimine bir neden olacak ve Grace bu gerilimin nedenini merak ederek oynayacak. Oyuncular replikleri duygu ve eyleme çevirmeye başladılar. Cornelia'yı oynayan oyuncu gerildi, Grace'i oynayan oyuncu ağladı. Bu enerji karşısında yönetmenin kalbi sıkıştı. Artık oyuncular karakterlerinden "ben" diye bahsetmeye başladılar

4 Nisan: Okuma yapıldı, ilk beş sayfanın eylem ve istekleri belirlendi. Oyuncuların enerji düşüklüklerinden dolayı prova erken bitirildi.

5 Nisan: Eylem ve istek ayrımları metnin tamamında yapıldı. Oyuncuların yalnızca okuyarak eylem ve isteklerinden etkilenimleri tartışıldı. Yönetmenin bu çalışması aslında sahnelemede ne görmek istediğine dair ilk işaretler olarak belirdi. Cornelia'nın keskin duygu geçişlerine rağmen Grace'in tiradına kadar olan durağanlığının yaratacağı ritim üzerinde konuşmalar yapıldı.

8 Nisan: Ayaklanarak okuma yapıldı. Genel olarak oyuncuların rahatladığı görüldü. Gösterim tarihi üzerinde anlaşmazlıklar oluştu. Oyuncuların daha çok prova yapma güdüsü yönetmeni gerdi. 1 Mayıs günü Yönetmen Danışmanı Müge Gürman'a oyun gösterimine ve fikirlerini almaya karar verildi.

10 Nisan: Doç Dr. Çetin Sarıkartal ile görüşüldü. Günlük meselesini olumlu karşıladı. Grace'in Cornelia'ya bir kazık attığını ve bunu kendini var etmek için yaptığını dile getirdi. Üstün amaçlarının bunlar olabileceğini belirtti. itme-çekme-bırakma-tutma ve enerjilerinin yönelimlerinin belirmesi gerektiğini söyledi. Provada hiç kesilmeden bu amaçlarla okundu. Cornelia'nın son olarak sekreterim dediği yerin Cornelia ve Grace için ne anlam ifade ettiği tartışıldı. Yönetmen ne yapacağını şaşırıldı. Bu konuda bir an önce bir seçim yapması gerektiğini ifade etti.

11 Nisan: Enerji akışına dikkat edilerek okundu. Enerji akışları doğru verildiğinde oyunun-durumun daha anlam kazandığı görüldü. Bir hafta prova yapılamayacağı için oyuncuların ve yönetmenin bu bir hafta boyunca daha önce konuşulmuş ve tanımlanmış şeyleri analiz etmesine karar verildi. Yapılacak ilk provada ayakta çalışılmasına ve artık eylemlerin nasıl oynanacağına başlanılmasına karar verilerek provaya son verildi.

16 Nisan:Cornelia'yı oynayan oyuncu ile buluşularak metindeki eylem değişim noktaları üzerinde ayrıntılı olarak konuşuldu. Böylece oyuncu istek ve enerji akışlarını daha kolay belirleyebilecek.

23 Nisan:Toplanıldı ancak prova yapılmadı Çalışma sistemi üzerine ve şimdiye kadar oyun üzerinde yapılan çalışmalar değerlendirildi.

25 Nisan:Ayağa kalkıldı. Özellikle Cornelia'nın duruşları ve ses nefes özellikleri üzerinde çalışıldı. Mümkün olduğunca mizansen belirlemekten kaçınıldı. Daha çok oyuncuların söz ve hareketlerinin ilişkisi üzerinde duruldu.

28 Nisan :Doç. Dr Çetin Sarıkartal ve diğer tez öğrencilerine çalışmalar üzerine bir sunum yapıldı. Cornelia ve Grace karakterleri üzerine konuşuldu. Cornelia ve Grace arasındaki sınıfsal farklılığın ilişkilerine nasıl yansıdığı ve cinsel hayatlarının boyutu üzerinde konuşuldu. Genel olarak geline aşamanın iyi bir aşama olduğu Doç. Dr. Çetin Sarıkartal tarafından belirtildi.

2 Mayıs: Eylem bölümlerine göre prova alındı. Hala dayanamıyorum bölümüne kadar olan bölüm yeterli duygu yoğunluğunda olamadığı için tirada geçiş yapılamadı. Yönetmen bu durum üzerinde düşünceğini belirtti. Ayrıca bu hafta her gün prova yapılmasına karar verildi.

4 Mayıs:Doğaçlama yapıldı, oyunda ismi geçen kişilerin telefon etmesi doğaçlama yapılarak her iki karakterin tepkileri ölçüldü. Ayrıca doğaçlamaya evin hizmetçisi Lucinda dahil edilerek her iki karakterin sınıfsal farklılığın tepkileri gözlemlendi. Metin unutulmuş durumlar yeni cümlelerle doğaçlandı. Çalışma sonunda her iki oyuncu da bu çalışmadan olumlu olarak bir sonuç aldığını ifade etti.

7 Mayıs:Grace'i oynayan oyuncu ayağını burktuğu için onun evinde oturarak prova yapıldı. Vücut kullanmadan ses vurguları dikkate alınarak prova yapıldı.

10 Mayıs:Sahne prova yapıldı. Bu ilk sahne provasında oyuncular karakterlerine mekanda yer bulmaya çalıştı. Kısır bir prova oldu.

11 Mayıs:Sahne prova yapıldı. Karakterlerin birbirlerine fiziksel yakınlığının nasıl olacağı konusunda tartışma çıktı. Yönetmen kendisini ifade edemediğini söyleyerek provayı bitirdi.

13 Mayıs:Sahne doğaçlamalar yapıldı. Grace'i oynayan oyuncu doğaçlamaların kendisine yardımcı olacağını söyledi. Grace, Cornelia'nın evine ilk geldiği günün 5.yıl sonrasının ve Cornelianın seçimleri kazandığı anlar üzerinde doğaçlamalar yapıldı. Grace'in bir erkekle ilişkisi olduğu an üzerine doğaçlama yapıldı. Bu doğaçlamalar sayesinde oyuncular karakterlerin durumlarını dışarıdan gözleme olanağına sahip oldu.

14 Mayıs:Yönetmen'in Tez Danışmanı Müge Gürman'a oyunun tamamı aksesuarlar ve kostümler kullanılarak göstermek ve önerilerini almak üzere toplandı. Oyunun ilk sayfası bitmeden Danışman oyunu keserek yönetmenin oyunu iyi açmadığını belirtti. Gül ve telefonu kullanarak oyuna dair bir önseme yapılması gerektiğini söyledi. Gül ve telefon'un Cornelia için ne ifade ettiği üzerinde konuşuldu ve sahnelemeye aktararak oyunun açılış sahnesi durum ve mizansenle belirlendi. Oyuncuların oynadıkları karakterlere ses ve jest olarak bir takım belirlemeler yapmaları üzerinde çalışıldı. Aslında metinde yeteri kadar gerilimin var olduğu ve bu gerilimin yönetmenlik ve oyunculuk açısından nasıl verilmesi üzerinde konuşularak, denemeler yapıldı. Yönetmen'in aslında metnin içeriğine ve dramaturjisine dair ortak fikirde olduğu gözlemlendi ancak yönetmenin oyunculara oyun verme konusunda yetersiz olduğu danışmanın açılımlarıyla daha çok ortaya çıktı. Bu gözlemden sonra danışman daha

çok yönetmenin oyunculara hangi yönelimlerle nasıl oyun vereceği üzerinde çalıştı. Oyun %25'i bu izlekte çalışıldı. Yaklaşık iki saatlik çalışma sonunda yönetmen çalışmanın bitmesini istedi... Danışmanın yaptığı tespitler ve teknikleri kullanarak gerisini ve oyunun tamamını yeniden ele alacağını söyledi. Bu çalışmada oyuncuların metni daha iyi kullanarak daha canlı yaşayan durumlar çıkardığı ve daha yaratıcı oldukları gözlemlendi. Ayrıca bir oyuncu olarak aşağıda güvendikleri bir yönetmen olduğunda daha az gergin ve daha çok söz dinler oldukları gözlemlendi. Yönetmen kendisine daha çok güvenilmesi ve sözünün dinlenir olması için bu çalışmadan şu sonuçları çıkardı;

- Sabırlı ol
- Yaratıcılıktan korkma
- Korkmadan dene, malzeme çıkar
- Oyuncuları özgür bırak
- Sonuç değil süreç önemli
- Oyunun ritmini kur
- Metne bağlı kalma özgür ol
- Oyuncuları harekete geçirecek yönelimler ver.
- Mizansen değil durum önemli

25 Mayıs:Sahnedede beş saat prova yapıldı. Enerji akışlarının ritmine göre bölümlenmeler yapıldı. Her bölüm aşama aşama çalışıldı. Yönetmen danışmanı Müge Gürman'ın ritim ve ilişki dizgesi dikkate alındı.

26 Mayıs:Grace'in dayanamıyorum dediği replikten sonrası ve final bölümü çalışıldı.

27 Mayıs:Sahnedede 2,5 saat prova yapıldı. Önce Cornelia'nın telefon sahneleri çalışıldı. Oyuncular arasındaki ilişki dikkate alınarak mizansenler aktırıldı. Müzik dinlemeye başladıkları andaki durumlar çalışıldı. Bu an için her bir oyuncu ve yönetmenin farklı düşündüğü ortaya çıktı. Grace'i oynayan oyuncu ısrarla

Cornelia'ya dokunmak istediğini dile getirdi. Yönetmen ikisinin de ayrı durmasının gerilim yaratan bir an olduğunu ifade etti. Bu an üzerinde çeşitli varyasyonların denemesi yapıldı. En sonunda bir seçim yapıldı. “Şimdi söyleyeceğim” repliği ile başlayan blok'un nasıl oynanması gerektiği üzerinde yoğun tartışma yaşandı. Bir sonraki prova bu blok'u hallederek başlamak üzere prova bitirildi.

28 Nisan:Tirat'tan sonraki bölüm çalışıldı genel bir akış alındı. Oyuncuların birbirleriyle olan ilişkileri ve enerjileri üzerinde konuşuldu.

SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY OYUNUNUN REJİ DEFTERİ

6.1 SAHNELEME DRAMATURJİSİ

Oyun'un sonunda izleyicide bırakmayı hedeflediğimiz etki; yazarın da ruhunu yaşatmak amacıyla, birbirine aşık olan bu iki kadının biran önce birbirlerine sarılmaları ve 15 yıldır yaşamadıkları şeyleri yaşama isteklerinin seyirciye geçmesidir.

İzleyicideki düşünsel salınım da şu olması hedeflenmeli: bu iki kadının içinde bulunduğu durumu görerek, izleyici toplumsal baskıları ve eşcinsel ilişkilere olan bakış açısını kınamalı.

Oyunun geçtiği günden açılarak başlayalım.

Grace'in Cornelia'nın evine gelişinin 15. yıldönümü: Grace ve Cornelia ilk kez 15 yıl önce, Grcae'in ölen kocasının öğretmenlik yaptığı -sewanee'de- tanışırlar. Cornelia, onu gördüğü bu ilk anda Grace'in yanında hasta kocası Ralph vardır. Anlaşıldığı üzere uzun bir süredir hastadır Ralph, sağlıklı, güçlü bir erkek değildir, Grace de bu sebeple henüz çok genç bir bayanken arzulu, dinamik, tatmin olacağı bir karı koca ilişkisinden uzak kalmıştır. Cornelia onu gördüğünde çok etkilenmiş, Grace'e karşı şimdiye dek yaşamadığı bir arzu duymuştur. Cornelia, bunu herhangi bir erkeğe karşı yaşasaydı 60 yaşında hala bakire olmazdı. Ralph'i hastalıklı haliyle Grace'in yanında görünce Cornelia, Ralph'in yerinde olmak istemiş. Bu sebeple onu çok kıskanmış olmalı. Üstelik adamın kadını mutlu edemediğini, Grace'in sıkılmışlığını, sığınma ve korunma isteğini onları birlikte gördüğü anda anlamış olacak ki, Ralph ölür ölmez Grace'e mektup yazıp onu yanına çağırmış. Grace ise Cornelia'nın gücünden, heybetli duruşundan aslında kısaca kocasında olmayan hemen her şeye sahip bu kadından etkilenmiş. Kocasının ona yaşatamadığı arzuyu bu kadınla yaşayabileceğini hissetmiş. Ancak Grac'e, sorunlu da olsa, tatmin olmamış da olsa bir ilişkinin nasıl yaşandığını biliyor, kocasının koluna girip dolaşmış, duygusal bir ilişkiyi herkesin gözü önünde yaşamış bir kadın. Cornelia'nın tersine. Cornelia ise kilisede ve çevrede oldukça hatırı sayılır, nüfusu olan bir kadın. Kız Kardeşler Birliği üyesi, kilisede çeşitli görevlerde yıllarca hizmet vermiş bir kadın. Dinin hayatındaki yeri büyük, her şeyden önce konumu gereği. Yani Cornelia'nın malikanesinin dışındaki sosyal yaşantısı çok köklü ve baskın. Bu şekilde bir sosyal yaşantıya sahip olan Cornelia'nın Grace ile olan ilişkisi çevrede ancak sekreter – işveren ilişkisi olarak bilinebilir. Eğer bir eşcinsel ilişki yaşanacaksa bu kesinlikle gizli ve evin içinde kalmalı ve yaşanmalı, oysa Grace böylesi bir kapatmalığı, metres konumu istemiyor, yaşanacaksa en azından iki dost gibi de olsa

evin dışında da yaşanabilsin istiyor. Ancak Grace, Cornelia'nın bu sosyal sınıfta iktidar sahibi oldukça, iktidarını güçlendirdikçe bu ilişkinin asla bir sekreter- işveren ilişkisinde öteye gidemeyeceğini biliyor, bu yüzden ne kadar acı olsa da Cornelia'nın sosyal hayatındaki güç ve iktidar kaybının onları yakınlaştıracaklarını öngördüğünden başpapazlık seçimini kazanamamasın diye birlik içinde kliği organize ediyor. Bu da Grace'in yıldönümü hediyesi oluyor Cornelia'ya. Çünkü aralarındaki söylenmemiş olan şeyin söylenmesi ya da yaşanması yakınlaşmalarına bağlı ve bu da Grace'e göre her yıl için alınmış 15 gülle değil, ancak sınıfsal ve sosyal olarak aralarındaki açığın ve farkın kapanması sonucu başarılabilir.

Cornelia'ya göre ise bugün yapılacak başpapazlık seçimlerini kazanırsa iktidarın en tepesinde olacağı için, bu iktidardan aldığı güç sayesinde sosyal çevreden daha izole ve şimdikine göre daha az sorgulanan kısaca daha rahat bir yaşantıya sahip olacak. Ona göre bu hem Grace'in ona hayran olmasını sağlayacak hem de ilişkilerini daha rahat yaşayabilecekleri bir zemin, bir güce sahip olmuş olacak

Aslında o da tam tersi bir yerden planlıyor olsa da Grace ile 15 yıldır yaşayamadığını yaşamak için bu seçimleri kazanmayı istiyor ki bu iktidar tırmanışı ve bu tırmanışın gücü hayatta Cornelia'nın en iyi bildiği şey, böyle bir yoldan giderek ilişkileri için çözüm bulmak girişimine ve heyecanına şaşırılmamalı. Seçimi kazanacağını düşündüğü için olsa gerek, aynı gün ve saatlerde Grace'e olan aşkını da itiraf etmeye karar veriyor. Bu sebeple 15 yılı temsil eden 15 gül alıp, hazırladığı masaya bir tanesini diğer 14 ünü de yazışma masasına koyuyor. Seçime gitmiyor, evde kalıyor. Masadaki telefon ise Esmeralda'nın araması için hazır bulunuyor. Cornelia, Grace'den söylenmemiş şeyi söylemesini istiyor, asıl derdi meseleyi açmak ve konuşmak, seçimi kazanınca artık söylenmiş olan şeyler yaşanmaya da başlayabilecek. Cornelia için, işte 15.yıldönümünün ayrıcalığı burada.

SÖYLENMEMİŞ BİR ŞEY¹⁸

MİSS CORNELÍA SCOOT 60 yaşlarında zengin, Güneyli bir bakire, masanın başında oturmaktadır; masa iki kişilik kurulmuştur. Şimdilik boş olan ikinci yerde, tabağın önünde kristal bir vazo içinde bir tek gül durur. Eski model bir telefon, gümüş mektup tepsisi, savatlı gümüşten kahve fincanı , MİSS SCOTT'un masadaki konumuna askeri bir üstünlük katar. Tam arkasına düşen mor kadife perdeler, odaya soylu bir görünüş verir. Aydınlanmış bölümün ucunda bir müzik dolabı durur.

Perde açılırken CORNELÍA SCOTT, telefonda bir numara çevirmektedir.

*Sahne boş ve loştur... Kısa bir sessizlikten sonra Cornelia elinde terlikleri ve bir kağıda sardığı gül ile sessizce ve hızla sanki hırsızlık yapıyormuşçasına gergin bir halde içeri girer, hızla gül'ü kağıttan çıkarır, dikkatlice bakar masadaki vazo'ya koyar, müzik başlar Çünkü gül' ü odak obje olarak seyirciye sunarız. Her zamanki sandalyeye oturur. Ve kapıya bakarak, gül'e bakarak Grace'in gelişini bekler bu bekleyiş 1 dakika sürer, seyirci için gerilimli bir bekleyiştir bu aynı zamanda Cornelia'yı tanımaya çalışır. Cornelia, birden kalkar, bir şey hatırlamıştır hızla masadaki telefon defterini karıştırır, bir yandan kapıya bakar, gizli bir şey yapıyordur. Telefonu alır ve bir numara çevirir. Konuşmaya başladığında müzik yavaş yavaş kapanır**

CORNELÍA: Mrs. Horton Reid'in evi mi? Miss Cornelia Scott adına arıyorum. Bu ikindi yapılacak Kız Kardeşler Toplantısına gelemeyeceği için özür diliyor. Sabah, boğazı ağrıyla uyandı da; yataktan kalkmaması gerekiyor. Lütfen onun adına Mrs. Reid'den özür dileyin, daha önce haber veremedi. Teşekkür ederim. Bir dakika **Grace**

¹⁸ Tennessee Williams, Yağmur Gibi Söyle Bana (Söylenmemiş Bir Şey), Çeviren: Tomris Uyar, Nisan Yayınları, İstanbul, (1999)

* Orijinal oyun metni üzerine Yönetmenin yönelimleri kalın punto ile yazılarak, Reji Defteri oluşturulmuştur

girer, Cornelia'nın evde olduğunu ve telefonda kendisini taklit ederken görünce şaşırır, Gül'ü görür (*GRACE LANCASTER, aydınlanmış bölüme girer. CORNELIA, onu uyarırcasına elini kaldırır.) Ne dediniz Miss Scott? (Kısa bir sessizlik) Evet Miss Scott, Esmeralda Hawkins'in gelir gelmez kendisini aramasını rica ediyor. Teşekkürler. Hoşçakalın. (telefonu kapatır) Sinirlenmemek için kendini tutarak, hiç olmadığı kadar sevimli bir şekilde. Görüyorsun ya sekreterimin yerine geçtim bu sabah. Grace ne yapacağını şaşırır, birden posta kutusunun olduğu yöne yürür*

GRACE: Işık o kadar loştu ki uyanamamışım.

(GRACE LANCASTER, 40-45 yaşlarındadır; solgundur ama güzeldir hala. Hafiften aklaşan sarı saçları, uçuk gözleri, pembe, ipek bir sabahlığa bürünmüş ince gövdesi, ona gerçekdışı bir hava verir. MISS SCOTT'un Romalı görkemine taban tabana karşıt bir hava. İki kadın arasında gizemli bir gerilim vardır, söylenmemiş bir şey.)

CORNELIA: Postaya baktım bile. Cornelia çaktırmadan terliklerini giyindir. Gergindir gül'ü ne zaman fark edeceğini izler. Grace, iyice şaşırır gelen dergileri karıştırmaya başlar, gül'ü görmemeye çalışır

GRACE: İlginç bir şeyler var mı?

CORNELIA: Grace'in gül'ü görüp görmediğini takip eder. Thelma Peterson , Mayodan bir kart yollamış.

GRACE: Konuyu değiştirmek ister Nasılmış Thelma?

CORNELIA: Gittikçe iyileştiğini söylüyor. Ne demekse...

GRACE: Bir şeyini ameliyatla aldirtmamış mıydı o?

CORNELIA: Bir sürü şeyini aldirttı bildiğim kadarıyla.

GRACE: Konuyu değiştirir. Bak bak en son ürünler dergisi gelmiş!

CORNELIA: Şaşırdım doğrusu. O dergiyle ilişkimi kestim sanıyordum.

GRACE: Şaşırır... Anlamaya çalışır. Sahi mi Cornelia?

CORNELİA: Başka bir gün olsaydı Cornelia buna çok sinirlenirdi ama bugün kendini tutuyor. Çünkü bugün özel bir gün. Unutmuş olamazsın. Yeğenim Cecil Tutwiller Bates'e yönetilen o sövgü dolu yazı çıkar çıkmaz aboneliğime son vermiştim. Thomas Nelson Page'den bu yana Güneyin yetiştirdiği tek iyi romancıdır yeğenim.

GRACE: Toparlama çabasıyla. Oturur. Evet şimdi anımsadım. Derginin yöneticisine öfkeli bir mektup yazmıştın ama Caroline bilmem ne adında bir editör yardımcısından öyle yatıştırıcı bir yanıt almıştın ki öfken duruldu ve hemen o son verme kararına son verdin.

CORNELİA: Kendini tutuyor... Yatıştırıcı yanıtlarla öfkem hiçbir zaman durulmamıştır, ne tam ne de azıcık; üstelik bir editöre yazıp yardımcısından yanıt alırsam bu küstahlık karşısındaki tepkime öfkenin "durulması" denemez sanırım.

GRACE: (Konuyu değiştirir.)Bak bak, Atlanta daki plakçıdan gelen yeni katalog.

CORNELİA: (Uzlaşırçasına)Hmmmmmm...

GRACE: Birçoğunu işaretlemişsin.

CORNELİA: "Lied" koleksiyonumuzu genişletmeliyiz bence.

GRACE: Bizde olan bir Sibeliu'su da işaretlemişsin. **Şaşırır**

CORNELİA: Biraz cızırdıyordu. **Gül'ü neden görmediğini anlamaya çalışır, gerilmeye başlar** (Derin bir soluk alıp iç çeker; gözleri suskun telefona dikilmiştir.) Bir iki tane de opera seçmesi işaretledim göreceksin ya.

(Coşkulu) Nerede, hangileri? Görmüyorum!

CORNELİA: Bir katalog uğruna bu ne heyecan şekerim?

GRACE: Plaklara bayılıyorum!

CORNELIA: Tutarak. Keşke çaldıktan sonra yerlerine koyacak kadar bayılsaydın.

GRACE: Ah işte istediğimiz Vivaldi

CORNELIA: İsteddiğimiz değil şekerim, "istediğin".

GRACE: Şaşkın... Sen de istemiyor muydun Cornelia?

CORNELIA: Bence Vivaldi, Bach'ın cılız bir gölgesidir.

GRACE: Ne tuhaf ben de sen-*(Telefon çalar) İkisi de irkilir...* Açayım mı?

CORNELIA: Sevimliliğini korumaya çalışarak. Zahmet olmazsa.

GRACE: *(Almacı alarak)* Miss Scott'un evi *(Kutsal bir yerden söz edercesine, saygıyla yapar bu açıklamayı)*Yoo hayır, ben Grace. Cornelia burada, yanımda. *(Almacı uzatır.)* Esmeralda Hawkins.

CORNELIA: *(Buruk)* Bekliyordum telefonunu. *(Almacı doğru)* Günaydın Esmeralda şekerim. Bekliyordum telefonunu. **Grace, bu konuşma sırasında Gül'e bakar, Neden bunu yapıyorsun dercesine anlamaya çalışır...** Nerden arıyorsun bakalım? Canım biliyoruz toplantıdan aradığını ça va sans dire , ma petite! Ha ha! Hangi telefonda demek istiyorum; iki tane var ya. Biri aşağıda girişte, bir de konak sahibesinin odasında, hanımlar şimdi mantolarını çıkarıyorlardır orada. Evet, Aşağıdakinden demek? Bütün üyeler toplanmışlardır artık. Şimdi sen yukarı çık, beni oradan ara da şöyle baş başa konuşabilelim. Toplantı başlamadan, tutumumu kesin olarak ortaya koymak istiyorum da. Teşekkür ederim şekerim.

(Kapatır telefonu, buruk bakışlarını boşluğa diker)

GRACE: Gerçekten anlamaya çalışarak. Şey- Kız Kardeşler Birliği mi?

CORNELIA: Evet! Yıllık seçimleri bugün de.

GRACE: Ne heyecanlı! Şaşkınlığı artar Neden gitmedin ki toplantıya

CORNELIA: Gül'e bakarak. Gitmemeyi uygun buldum.

GRACE: Nasıl olur Gitmemeyi mi?

CORNELIA: Evet, gitmemeyi uygun buldum... **Hala anlamadın mı** (*Suluk soluğa göğsünü tutar merdiven çıkarmışçasına*)

GRACE: Ama yıllık yönetim kurulu seçimi bu.

CORNELIA: **Grace'in gül'ü bırak başka şeyler sorması artık onu çileden çıkarmıştır.** Evet öyle! Öyle olduğunu söyledim ya! (*Grace'in kaşığı elinden düşer, CORNELIA, irkilerek yerinden sıçrar, haykırır.*)

GRACE: Özür dilerim. **Ortam daha da gerilmemesi için hizmetçiyi çağırarak konuyu dağıtmaya çalışır** (*Çingırağı çalarak hizmetçiyi çağırır.*)

CORNELIA: **Ne diyeceğini şaşırmıştır... Birden...** Dalavere, dalavere, bir de iki yüzlülük beni öylesine tiksindirir ki, onların barındığı yerde soluk alamam!(GRACE, çingırağı daha hızlı çalar.) Neden çalıyorsun şu çingırağı? Biliyorsun, Lucinda yok!

GRACE: Özür dilerim! **Nasıl olur neden ikimiz evde yalnızız... Ayağa kalkar içeri doğru bakar, yardım istiyor** Lucinda nereye gitti ki?

CORNELIA: (*Boğuk, güçlükle duyulur bir sesle*) Kasabada zencilerin tantanalı bir gömme töreni var. (*Boğazını sertçe temizler, söylediklerini yineler.*)

GRACE: **Durumu anlamaya çalışırken ah bir de bu öksürük, en azından bir bardak su uzatır.** Tanrım Larenjitin azdı yine, sinirlendin!

CORNELIA: Uyumadım, dün gece hiç uyumadım. (*Telefon yanı başında acı acı çalar. Haykırır; ateş alan bir şeye değmişçesine fırlatır almacı elinden.*)

GRACE: (Almacı alarak) Miss Scott'un evi. Ya. Bir dakika lütfen.

CORNELIA: (*Almacı kaparak*) Esmeralda, şimdi yukarda mısın?

GRACE: **Durumu toparlamaya çalışır**(*Sert bir fısıltıyla*) Esmeralda değil, Mrs. CC Bright! **Şimdi ikisi de ayakta.**

CORNELIA: Bir dakika bir dakika bir dakika!(*Müthiş bir öfkeyle yeniden GRACE'e fırlatır almacı.*) Ne cesaretle bu kadını konuşturuyorsun benimle!

GRACE: Ne yapacağını şaşırır. Cornelia, ben konuşturmam ki, tam soracağım sırada sen-

CORNELIA: Suss!(*Geriye yaylanarak masadan kalkar, öfkeyle boşluğa diker gözlerini.*) Şimdi ver bakalım şu telefonu.(*GRACE'in uzattığı almacı alır, soğuk bir sesle*) Sizin için ne yapabilirim efendim? Hayır, korkarım bahçem bu bahar Hacılara açılmayacak. Bahçe düzenlemek estetik bir uğraştır kanısındayım, bir spor yarışması değil. Tek tek gelecek ziyaretçiler önceden haber verirlerse ,bahçevanımın onları gezdirmesini sağlayabilirim. Ama Hacı grupları istemem, geçen bahar bahçemin uğradığı talanı gördükten sonra yoo. Köpeklerle gelenler –çiçekleri yolarlar falan, üstelik- siz başımın üstündesiniz tabii, evet güle güle!(*Almacı GRACE'e uzatır*)

GRACE: Oturmuştur, şaşkındır. Toplantıya gitseydin sinirlerin böyle gerilmezdi Cornelia.

CORNELIA: Ne demek istiyorsun, anlamıyorum

GRACE: Seçilmek istemiyor musun?

CORNELIA: **Bu gün kapatmaya çalıştığı gerçek kimliğini yavaş yavaş göstermeye başlar**” Seçilmek istemek” mi? “İstemek” de ne demek?

GRACE: Ne demek olacak ha, ha -adaylığını koymak- değil mi?

CORNELIA: **Patron Cornelia konuşmaya başlar...** Sen ne zaman benim bir şeye adaylık koyduğumu gördün Grace? Bir dernekte ya da bir klüpte göreve gelmişsem, üyelerin bitip tükenmez üstelemeleri sonucu olmuştur bu, çünkü aslına bakarsan yöneticilik oldum bittim itmiştir beni. **Şimdi kendisi bugünden, gül'den kopar ve iktidar tutkusuna geri döner.** Ama, bu konu başka, bambaşka. Bir şeyin denenmesi bu. **Polisiye bir yerden.** Bak, uzun zamandır sezinliyorum, kardeşler arasında bir grup var bana düşman küçük bir klik.

GRACE: Yapma Cornelia, bence inan, yanılıyorsun.

CORNELIA: Hayır. Bana karşı bir akım geliştiriliyor.

GRACE: Ne diyor bu kadın... Bir akım mı? Sana karşı bir akım mı?

CORNELIA: Beni önemli görevlerden uzak tutmak için bir tertip.

GRACE: Ama yerel kilisede hep önemli görevlere getirilmedin mi?

CORNELIA: Hiç başpapaz olmadım!,

GRACE: Ah be Cornelia, bir de Gül falan almışsın bana ama hala iktidar hırsından vazgeçmiyorsun. Demek Başpapaz olmak istiyorsun?

CORNELIA: Tüh ben ne yapıyorum... Bu gün özel bir gün ona bir gül aldım... Hayır. Beni yanlış anlıyorsun . Başpapaz olmak "istediğim" falan yok.

GRACE: Eee?

CORNELIA: Hiçbir şey olmak istemiyorum. Yalnızca bana karşı geliştirilen bu tavır, bu cepheyi kırmak istiyorum, o kadar, ve bu uğurda güçlerimi seferber ettim bile.

GRACE: Ne diyor bu kadın. Güçlerini mi?(Çılgınca gülme isteğini güçlükle bastırıracasına seyirir dudakları)

CORNELIA: Tabii... Kilisede bu tavra karşı koyan dostlarım var hala.

GRACE: Yaa? Şaşkın

CORNELIA: Kurulun yaşlı üyeleri, beni yürekten destekliyorlar.

GRACE: Onun oyununu oynuyor şimdi... Öyleyse- şey, kaygılanacak bir şey yok demektir.

CORNELIA: Son zamanlarda fazla genişledi cemaat. İkinci Baptist kilisesinde, ön sıralara oturamayan birtakım kadınlar alındı! Yüz kızartıcı ama gerçek bu...

GRACE: Ama özünde yurtsever bir dernek olduğuna göre ...

CORNELIA: İşte Patron Cornelia, her şeyi bilen Cornelia, Grace'e hayat dersi veriyor... Sevgili Grace'çığım Meridian kentinde Kız Kardeşler Birliği'nin iki yerel kilisesi vardır. Biri, sosyal etkinlik gibi ıvır zıvırla uğraşan Forrest Kilisesi, öbürü de bir seçkinliği olduğu varsayılan bu kilise! Züppe değilim. Bana da demokrat denmezse-Biliyorsun! Gelgelelim... (Telefon çalar. CORNELIA uzanır, sonra telefonu GRACE'e doğru iter.)

GRACE: Miss Scott'un evi. Evet, bir dakika! *(Telefonu CORNELIA'ya uzatır.)*
Esmeralda Hawkins arıyor.

CORNELIA: *(Telefona doğru)* Şimdi yukarıda mısın şekerim? Şey ben de düşünüyordum, neden aramakta gecikiyordun diye. Ya ama yemek faslı bitti dedin sanmıştım. Her neyse, bir iki lokma atıştırıp form kazanmana sevindim doğrusu. Neler vardı büfe de? Kral usulü piliç mi? Ne demezsin! Tam zavallı Amelia'ya göre! Pul pul kırmızıbiber ve mantar dilimleriyle, değil mi? Perhizdeki bayanlar ne yaptılar peki? Yağsız kısımlardan çimlendiler herhalde? Ne şerbet mi? Bisküvi yok muydu? Ne değişiklik bu böyle! Ne korkunç bir sapma! Serseme döndüm doğrusu! Ha ha ha!..
(Titreyen elleriyle fincana uzanır) **Hah neyse gelelim seçime beni rahatlatacak seçime...** Şimdi ne olup bitiyor? Haklar programını mı tartışıyorlar? Öyleyse en azından yarım saatten önce oylamaya geçemezler! Dinle Esmeralda, umarım tutumumu iyice anlamışsındır. Sözlü oy birliği olmadan hiçbir görevi alamam. Bu ne demek, biliyorsun değil mi? Bir parlamento deyimidir. Yani birinin göreve geçmesini üyelerin oybirliğiyle istemeleri, oylamayı gerektirmeyecek biçimde istemeleridir. Bir başka deyişle o kişinin aday gösterilir gösterilmez, hiç karşı konulmadan seçilmesidir, kendiliğinden. Evet şekerim, bu kadar basit. Üç dönem saymanlık, iki dönem yazmanlık, bir kere de papazlık görevlerini üstlendim... Hele o papazlık ne feci bir görevdi, Birliğin ölmüş üyeleri için bitmek tükenmek bilmeyen dualar falan! Toplam olarak, dur bakayım, on dört yıl hizmet vermişim kurulda. Şimdi şekerim konu kısaca şu. Kardeşler oylamaya hiç gerek duymaksızın tek başıma aday gösterilip seçilmemi uygun görüyorlarsa yeteneklerimi ve bağlılığımı yeterince kanıtladığıma inanıyorlarsa tabii, böyle bir görevi onur duyarak kabul etmek zorunda kalırım... **Grace, 15 yıldır bunları dinlemekten bıkmış ama Cornelia'nın bugünkü hırsını ve değişikliğini anlamaya çalışıyor... Anlamsızca dergileri karıştırıyor ,ara sıra Gül'e bakıyor** *(Sesi titrer)* Öte yandan şey -o klik – kimleri kastettiğimi biliyorsun - göreve bir başkasını aday gösterecek kadar ileri giderse- tutumumu anlıyorsun değil mi? Böyle bir kaçınılmazlık anı çatarsa, olmaz tabi ama olursa, ben sahneden hepten çekilirim daha iyi. Başka biri aday gösterilip de onaylandığı anda, benim adım hemen geri alınmalıdır, hemen, hiç tartışmasız. Anlaşıldı, değil mi Esmeralda? Tamam, iyi öyleyse! Şimdi aşağıya toplantı salonuna in. Pilicini sindir; anlatacak bir şey çıkarsa yukarı kattan ararsın beni. *(Telefonu kapatır, buruk gözlerle boşluğa bakar. GRACE, küçük gümüş çatalına bir dilim greyfurt bakar.)*

GRACE: Samimi... Neler hissettiğini anlamaya çalışıyor Daha yapılmamış mı?

CORNELIA: Ne şekerim?

GRACE: Seçim!

CORNELIA: Hayır ama az kalmış galiba.

GRACE: Cornelia, bu iş bitene kadar başka şeyler düşünsen olmaz mı?

CORNELIA: Sinirlendiğimi de nerden çıkarıyorsun?

GRACE: Şey- soluk soluğasın.

CORNELIA: Dün gece iyi uyuyamadım. **Senin yüzünden** Gece boyunca sancıdan kıvrana kıvrana dolaştın durdun ya evin içinde.

GRACE: Hay Allah yakalandım... Şimdi bu konuyu konuşmak istemiyorum. Çok özür dilerim. Önemli bir şey değil, biliyorsun gerginlikten ileri gelen bir kasılma-

CORNELIA: Oturduğu yerden ısrarla ve kinayeli. Ne gerginliğinden Grace?

GRACE: Ne mi *(Belirsiz bir şaşkın kahkaha atar.)* Canım- ne bileyim ben!..

CORNELIA: Ne gerginliğinden? Ben söyleyeyim ister miydin?

GRACE: *(Ayağa kalkarak)*- Hızla kalkar, yürür. Özür dilerim, ben-

CORNELIA: *(Terslenerek)* Nereye?

GRACE: Kapının önünde. Yukarı çıkıp geleceğim! Damlamı içmeyi unutmuşum, şimdi geldi aklıma.

CORNELIA: Yemek yedikten sonra faydası olmaz.

GRACE: Yıkık, kırgın. Haklısın galiba. Olmuyor.

CORNELIA: Yine de kaçmak istiyorsan?

GRACE: Ne ilgisi var...

CORNELÍA: Son zamanlarda sık sık telaşla kaçıyorsun benden üstüne bıçakla yürüyormuşum gibi. **Neden kaçıyorsun benden oysa ben sana şeyi söylemek istiyorum**

GRACE: Şey... Cornelia, sinirlerim çok bozuk!

CORNELÍA: Tam aramızda bir şey dile getirilip söylenecek gibi olduğunda.

GRACE: **Hemen konuyu değiştirir masaya doğru yürür.** Saçma sapan, bir kadınlar derneği seçiminin seni böylesine altüst etmesine çok üzülüyorum!

CORNELÍA: **Ne diyorsun sen... Yapma lütfen.** Benim kız kardeşlerden söz ettiğim yok. Onlar aklıma bile gelmedi, ben...

GRACE: **Hızla konuşmaya başlar, pikaba yönelir. Bu sahne hızla oynanmalı çünkü ikisin de isteği en tepe noktada.** Keşke bu konuyu, hepten silseydin kafandan. Şimdi, plak çalmanın tam da sırası. Hadi pikaba bir senfoni koyayım!

CORNELÍA: Olmaz. **Masada**

GRACE: Piyano ve yaylı sazlar için Bach , ne dersin? Hani Jesse ile Gay Noel'de göndermişlerdi.

CORNELÍA: Olmaz, dedim. Olmaz. Olmaz!

GRACE: Öyleyse hafif, şöyle usul bir şey olsun, eski Fransız madrigalleri sözgelimi?

CORNELÍA: Yeter ki konuşmamızı engellesin, değil mi? Şöyle baş başa konuşmaktan kaçınabilelim yeter ki, **Artık dayanamıyor ve hızla pikaba doğru yürüyor** özellikle hizmetçi evde yoksa.

GRACE: Bak, tam aradığımız parça... **Müzik çalmaya başlar, Cornelia birden duvara çarpmışcasına durur. Vivaldi çalıyor. Grace müzikle kendinden geçer. Cornelia ne diyeceğini şaşırır masaya yürür (Pikabı çalıştırır. Landowskanın çaldığı seçme klavsen parçaları. Pikap aydınlatılmış bölmenin ucunda ya da dışındadır.**

GRACE ellerini ovuşturup gözlerini yumarak oldukça abartılı bir hazla koltuğuna gömülürken, CORNELİA, buruk bakışlarla süzer onu.)

GRACE: Pikabın yanındaki sandalyeye oturur. Şimdi ikisi de ayrı yerlerde kendi dünyalarında.(Büyülenmiş bir sesle) Ah nasılda yumuşatıyor her şeyi, nasıl tatlı, sevecen... ve saf...

CORNELİA: Evet! Tam bir düzenbaz!

GRACE: Müzik mi? Düzenbaz olan?

CORNELİA: Hem de nasıl! Açık açık söyleyeceğine "her şeyi yumuşatıp" yuvarlıyor.

GRACE: 'Yırtıcı hayvanı yatıştıracak tılsım vardır müzikte" derler

CORNELİA: Tabii, tabii ama yırtıcı hayvan izin verirse.

GRACE: Gerçekten harika-harika!

CORNELİA: (İster istemez kabullenircesine)Landowska az bulunur kusursuz sanatçılardandır.

GRACE: (Coşkuyla) Ne de soylu bir yüzü var, Edith Sitwell'in profili gibi ince ve güçlü... undan sonra Edith Siywell'in Façade'ını çalarız. 'Jane, Jane, tall as a crane, the morning light creaks down again...

CORNELİA: Müzik yükselir. Grace, kendinden geçmiştir, pikabın yanındaki sandalyede tutkuyla müziği dinler, Cornelia, düşünür, Gül' bakar, Grace'e bakar ve en sonunda karar verir, oturur. Kırılmış bir çocuk gibidir. Gözünden kaçan bir şey yok mu canım?

GRACE: Nerede?

CORNELİA: Burnunun dibinde.

GRACE: Bir süre sessizlikten sonra. Çiçeğimi mi kastediyorsun?

CORNELİA: Evet! Gülünü kastediyorum!

GRACE: Şimdi Cornelia'ın göreceği şekilde Gül'e bakar. Hala oturuyor. Tabii gördüm gülümü, odaya girer girmez gördüm.

CORNELİA: Ama bir şey demedin. İki sevgilinin kavgası gibi

GRACE: Kırılmış. Söyleyecektim ama sen toplantının derdine düştün.

CORNELİA: Toplantı derdine falan düşmedim ben.

GRACE: Gül'ü alır her zamanki yerine oturur ve her zamanki nezaketiyle. Bu güzelim gül için kime teşekkür etmem gerekir acaba? Hatırlar. Acıtarak. Sevgili işverenime mi?

CORNELİA: Duymazlıktan gelir. Hızla. Yazışmalar için gittiğinde, kitaplıktaki masanda Gururla. on dört gül daha bulacaksın.

GRACE: Ne? On dört gül daha mı?

CORNELİA: Toplam on beş gül?

GRACE: Gerçekten hoşlanır. Ne hoş!.. Neden on beş?

CORNELİA: En romantik en melodramatik yerden söyler. Ne zamandır buradasın canım? Ne zamandır evi gül bahçesine çevirdin?

GRACE: Etkilenmiştir. Ne güzel dile getirdin! Hatırlar. Şey tabii on beş yıldır senin sekreterinim!

CORNELİA: Kırılır, kızar, toparlamaya çalışır. On beş yıldır dostumsun! Her yıl için bir gül, her gül için bir yıl!

GRACE: Olayın yıldönümünü böyle anman ne güzel... Ama..

CORNELİA: Önce "inci gerdanlık" dedim kendi kendime; sonra "hayır gül" dedim. Ama belki de sana altın bir armağan vermeliydim ha ha' Sukut altındır derler ya! Müzik yükselir, ikisi için de çekilmez bir andır.

GRACE: Pikap'a doğru hızla hamle yapar. Aman, şu sersem pikap da aynı plağı yeniden çalıyor.

CORNELIA: Bırak, bırak çalsın, bırak! Hoşuma gidiyor !

GRACE: **Pikap'ın başında.** İzin ver de-**Müzik yükselir uzun bir süre yalnızca müziği duyarız. Cornelia bu önemli an için hazırlık yapar.**

CORNELIA: Otur diyorum !!! - **Grace zorunlu olarak oturur. Cornelia özenle bu konuşmaya başlamak için hazırlanır.** Tam on beş yıl önce bu sabah, Kasımın altıncı günü, çok tatlı, incecik, suskun bir kız! – utangaç, ufak tefek, çekingen bir dull-Seven Edgewater Yolu'na ilk adımını attı. Mevsim güzdü. Gül fidanlarını kırağıdan korumak için üstlerine ölü yapraklar atıyordum, birdenbire toprak yoldan ayak sesleri duydum- hafif, tez, incecik ayak sesleri, güzün ortasında ansızın bahar bastırılmışçasına- ve başımı kaldırdım, bir de ne göreyim, gerçekten bahar gelivermiş! Öylesine incecik ufak tefek biriydi ki beyaz bir şemsiyenin ipeğinden yapılmışçasına ışığı geçiriyordu bedeni!

(GRACE kısacık şaşkın bir kahkaha atar.)

CORNELIA: *(Sertleşerek, kırılmışçasına)* Neden güldün? Neden öyle güldün?

GRACE: Şey- ha ha!- bir kadın dergisindeki öykünün ilk paragrafı gibi geldi de.

CORNELIA: Çok kırılır. Ne kırıcı bir saptama!

GRACE: **Kırıldığını anlar toparlamaya çalışır.** Cornelia, beni tanırsın! Duygusallık karşısında hep elim ayağım dolanır değil mi?

CORNELIA: **Hemen lafı yapıştırır.** Evet. Duyguları biraz açığa vuran her şeyden korkarsın!

GRACE: **Karar verir ve itiraf etmeye başlar.** Seni iyi tanımayanlar, yani aşağı yukarı bütün tanışlarımız, Cornelia Scott'un şu ciddi, soylu hanımefendinin duygularını böylesine coşkulu sözlerle dile getirmesine şaşır kalırlardı.

CORNELIA: Beni iyi tanımayanlar, yani herkes! Bence sen de dahil.

GRACE: **Alttan alıyor, tutuyor, düzeltmek istiyor** Cornelia, duygusallığın sana pek yakışmadığını kabul etmelisin!

CORNELÍA: Çok kırılır ve sinirlenir. Suskunluktan başka hiçbir şey yakışmaz mı bana? (*Saatin tik takı yükselir.*) Ömür boyu sessizliğe mi gün giydim ben?

GRACE: Anlamamıştır. Canım yalnızca sana yakışmadığını söylüyordum.

CORNELÍA: Haddini bildirmek istiyor, ama tutuyor Bana yakışmadığını. Bana yakışmadığını. Sen bana neyin yakışıp yakışmadığını nereden bileceksin!

GRACE: Aynı silahla vurmak istiyor İstedığın kadar karşı çık Cornelia, ama bence apaçık ortada, Kız Kardeşler Birliği seçimleri sınırlarını altüst etti senin!

CORNELÍA: -İşte üstü hafif kapalı bir sövgü daha!

GRACE: Cornelia ne olur!

CORNELÍA: (*Onun sesine öykünerek*) Cornelia, n'olurmuş!

GRACE: Yanlış bir şey dedimse özür dilerim, en içten duygularıyla özür dilerim gerçekten.

CORNELÍA: Senden özür dilemeni istediğim yok.

(*Gergin bir sessizlik. Saatin tik takı duyulur. GRACE, ansızın uzanarak MISS SCOTT'un ince damarlı, yüzüklü eline dokunur. CORNELÍA, bu temastan alev almışçasına elini çeker.*)

GRACE: Güller için teşekkür ederim sana. **Kalkar, gitmeye yeltenir**

CORNELÍA: Senden teşekkür etmeni istediğimde yok. Tek istediğim, sevgime biraz olsun karşılık vermen... çok değil ama ara sıra , birazcık hiç değilse!

GRACE: Gerçek bir aşık gibi. Sevgimi senden hiç esirgemedim ki, Cornelia.

CORNELÍA: Bir şey daha; biraz da açık sözlülük.

GRACE: Ne demek istiyor şimdi... Açık sözlülük mü?

CORNELÍA: Evet, açık sözlülük, senin kadar gururlu bir genç kadından fazla bir şey istemiyorsam tabii!

GRACE: *(Masadan kalkarak)* **Bu sefer kesin kapıya yönelir.** Ne gururluyum ne de gencim Cornelia.

CORNELİA: Otur. Masadan kalkma.

GRACE: Bir buyruk mu bu?

CORNELİA: **Toparlamaya çalışır.** Ben sana buyruklar vermem, ricalarda bulunurum.

GRACE: **Yıllardır içine dert olmuş yaralardan birini itiraf eder.** Bazen bir işverenin ricalarını buyruklarından ayırmak güçtür. **Oturmaz** *(Oturur)* **Müzik yükselir**

CORNELİA: Lütfen sustur şu pikabı. **Cornelia masadan kalkar hızla Grace'in yanına gelir, dikilir, daracık bir alanda sıkıştırır.** *(GRACE kalkar, pikabı durdurur)* Grace, şey gibi gelmiyor mu sana- aramızda söylenmemiş bir şey varmış gibi?

GRACE: **Sıkışmıştır.** Hayır. Hayır gelmiyor.

CORNELİA: Bana geliyor. Uzun süredir söylenmemiş bir şey var aramızda gibi geliyor.

GRACE: -Sence iki kişinin arasında söylenmemiş bir şey her zaman yok mudur?

CORNELİA: Neden olsun ki?

GRACE: Ama, bir sürü şey nedensiz de var olmaz mı?

CORNELİA: Bunu fizikötesi bir tartışmaya çevirmeyelim şimdi.

GRACE: Peki. Yine de kafamı iyice karıştırdığını bil. Gitmeye çalışır

CORNELİA: **Grace'in önünü keser...** Aslında çok basit. Yalnızca aramızda, dile getirilmesi gerek söylenmemiş bir şey var gibi geliyor bana. Şey... Neden bana öyle bakıyorsun?

GRACE: Nasıl bakıyormuşum sana?

CORNELÍA: Düpedüz korkuyla

GRACE: Cornelia!

CORNELÍA: Evet, evet öyle bakıyorsun ama susacak değilim!

GRACE: Kesme, söyle, n'olur söyle. **O da hazır**

CORNELÍA: Söyleyeceğim, şimdi, şimdi-

(Telefon çalar. GRACE almaca uzanır.) Kısa bir sessizlik, Grace yönelir,

CORNELÍA: Hayır, hayır, hayır bırak çalsın!

(Telefonun çalması sürer)

CORNELÍA: Bırak şunu!

GRACE: Bırak da lütfen-

CORNELÍA: Bırak dedim sana! **Büyük bir çekişme olur Grace, gitmek ister, Cornelia onu kolundan çeker en sonunda Grace, büyük bir gürültüyle telefonu açar. Bu mizansen aralarındaki kişisel çatışmayı gösterir.**

(GRACE, almacı kaldırır. Bir ses; 'Alo? Der. Alo, Alo, Alo, Alo?)

GRACE: *(Hıçkırıklara boğularak)* Dayanamıyorum.

CORNELÍA: **Almacı hızla kapar, ve kapatır** Kendine gel. Duyabilirler!

SES: Alo? Alo? Cornelia? Cornelia Scott?

(CORNELÍA, almacı alır sonra sertçe yerine bırakır.)

CORNELÍA: **Kendi tarafına sandalyenin yanına geçer. Kes! Şu budala, kadınca numarayı kes diyorum.**

GRACE: **Kendi tarafında sanki kilitlenmiştir hiç kıpırdamadan yıllardır içinde biriktirdiğini bağırmeden bilimsel bir açıklama yapar gibi anlatır... Cornelia dikkatle dinler.** Söylenmemiş bir şey var diyorsun. Belki vardır. Bilmiyorum. Bildiğim, bazı şeylerin söylenmemiş kalmasının daha iyi olacağı. Ayrıca, bir şey daha biliyorum,

iki kişi arasında sessizlik uzun zamandır sürüp gitmişse, artık ikisinin de aşamayacağı bir duvara dönmüştür! Belki bizim aramızda da böyle bir duvar var. Açılmayacak bir duvar. Belki sen yıkabilirsin onu. Ben yıkamayacağımı biliyorum. Kalkışamam bile. İkimizin arasında güçlü olan sensin ve bal gibi biliyorsun bunu... İkimizin de saçları ağardı!.. Ama ak aynı ak değil. Sen şu kadife sabahlığıyla İmparator Tiberius'u andırıyorsun!- İmparatorluk kaftanıyla!- Saçlarınla gözlerin demir renginde! Demirsi bir bozlukta. Alt edilmez! Hemen herkes- biraz çekiniyor senden. Senin gücünün farkındalar seni beğeniyorlar bu yüzden. Buraya sana gelip şu yada bu konuda danışmak istiyorlar. Bu mevsim Broadwaydeki iyi oyunlar hangileri, hangi kitaplar okunmaya değer, hangileri süprüntü- sonra hangi plaklar gerçekten iyi- sonra meclise getirilen tasarımlara karşı nasıl bir tavır alınmalı! Yaa, bir bilgi pınarisin sen! Buna ek olarak zenginsin! Evet evet bir servetin var. Taşınmaz malların, hisselerin, senetlerin, Edegewater Yolundaki malikanene, utangaç küçük sekreterin, hacıların adım atamadığı dillere destan bahçelerin...

CORNELIA: Hayranlıkla, rahatlamış, oturur. Hah işte, şimdi konuşuyorsun, sonunda konuşuyorsun! Kesme, konuş lütfen.

GRACE: Ben- bense çok farklıyım!- Benim saçlarımda ağarıyor gerçi ama değişik bir boz benimki. Seninki gibi demirsi değil Cornelia, boz evet boz, bir- bir- örümcek ağının bozu... *(Yeniden usulca çalmaya başlar plağı)*- Gittikçe kirlenen beyaz bir şey, unutulmuş bir şeyin bozluğu. *(Telefon yine çalar. İkisi de duymaz gibidirler.)***İkisi de telefonu duymaz**

...Durum böyle olunca, bizim aklarımız arasındaki fark bu olunca , senin akınla benim akım arasındaki- bu evi sessizlikle inleyen sorulara yiğit yanıtlar vermeme bekleyemezsin benden. On beş yıldır söylenmemiş şeyleri açıklamak ha! Böyle uzun bir süre, ancak dinamitin yıkabileceği bir duvara çevirir sessizliği, üstelik-*(Almacı kaldırır)* Ben o kadar da güçlü değilim, yiğit de değilim, ben...

CORNELIA: *(Öfkeyle)***Patron Cornelia konuşur.** Telefona doğru konuşuyorsun!

GRACE: *(Telefona doğru)*Alo? Evet, burada kendisi. Esmeralda Hawkins. Telefonu verir, rahatlamıştır. Sakince dinler

CORNELIA: *(Almacı kapar)* **Grace'in anlattıklarından çok etkilenmiştir. Esmeralda ile ilişki kurmakta zorlanır.** Ne var Esmeralda? Ne dedin? Salon kadınlarla dolup taşıyor galiba. Ne o uğultu öyle! Ne söylemeye çalışıyorsun? Seçimler yapıldı mı şimdiden? Ne ne ne ? Çıldırarak işten değil! Söylediğinin tek kelimesini anlamıyorum. Sanki 4 Temmuzda ortalıkta şenlik var! Ha ha! Ağzına almacı yapıştırıp söylesene! Ne ne? Ne olmak ister miydim? Şaka etmiyorsun ya? Aklını mı kaçırdın?*(GRACE'e dönerek yüklü bir sesle)* Başpapaz yardımcısı olarak çalışıp çalışmayacağımı soruyor! *(Yine almaca doğru)* Esmeralda! Bana kulak verir misin sen? Ne olup bitiyor? Son anda dönenler mi oldu? Nasıl gidiyor sence Neden oylamadan önce bir daha aradın beni? Sesini yükselt lütfen, bağır, ağzını iyice yapıştır almaca, kulak kabartanlar olabilir! Başpapaz yardımcılığını kabul eder miyim diye kim sordu şekerim. Mrs. Colby ha, kestirmeliydim-hain cadı- Esmeralda! Dinle! Ben BİRİNCİ DERECE DEN AŞAĞI GÖREV KABUL ETMEYECEĞİM! Anlıyorsun değil mi? **Bağırır BİRİNCİ DERECE DEN AŞAĞI-** Esmeralda!*(Almacı yerine bırakır.)*

GRACE: Sakin Seçim yapılmış mı?

CORNELIA: *(Sersemlemişçesine)* **Başka bir yerde** Efendim?- Hayır, oylamadan önce beş dakika ara vermişler.

GRACE: Acıtmak istiyor. İşler yolunda değil mi yoksa?

CORNELIA: **Şok geçiriyordur**"Başpapaz yardımcılığını" kabul eder miydin diye sordu bana; herhangi bir nedenle seni başpapaz seçmezlerse dedi. Sonra da biri elinden almacı kapmış yada ev ansızın alev almışçasına kapattı telefonu.

GRACE: Çok bağırdın ona; bana kalırsa korkmuştur.

CORNELIA: **Boşluğa...** Bu dünyada kime güvenebilirsin ki, kime bel bağlayabilirsin?

GRACE: Düşünüyorum da, toplantıya katılman daha doğru olurdu belki.

CORNELIA: Durur, Bakar, tutuyor... Katılmamam daha anlamlı bence. **Gül'e bakarak**

GRACE: *(Yerinden yine kalkarak)* **Yorgun.** Gidebilir miyim artık?

CORNELÍA: Hayır. Burada kal!

GRACE: Bu bir ricaysa ben-

CORNELÍA: **Patron Cornelia konuşur** Bir buyruk bu!

(GRACE oturur, gözlerini yumar.) **İkisi de koltuğunda ve boşluğa bakıyorlar. Birbirini seven, birbirine emek veren iki insanın en saf halde hesaplaşma çabası**

CORNELÍA: Bu eve ilk gelişinde... biliyor musun, seni hiç beklemiyordum.

GRACE: Ama beni buraya sen çağırmıştın Cornelia.

CORNELÍA: Birbirimizi pek tanımiyorduk.

GRACE: Bir yaz önce tanışmıştık, Ralph-

CORNELÍA: Daha sağken! **Yıllardır konuşmadıkları şeyleri konuşmaya başlamışlardır ikisi de dalıp gider.** Evet ya, Sewanee'de, onun yazın öğretmenlik yaptığı yerde.

GRACE: ...O günlerde de hastaydı.

CORNELÍA: **Grace'e olan hayranlığını hissederiz. Ama patron Cornelia'dan hiç ödün vermez.** Ne yazık diye düşünmüştüm, bu güzelim incecik kızcağız sığınabileceği birini bulamamış; onu koruyabilecek birini! İki ay sonra Clarabelle Drake'den, Ralph'ın öldüğünü öğrendim...

GRACE: Ne tatlı bir mektup yazmıştın bana, annenin ölümünden sonra nasıl yalnız kaldığını anlatıyordun, sarsıntıyı atlatana kadar gelip burada yanında kalmam için diretiyordun. Bir süre ... eski ilişkilerden kaçmaya nasıl can attığımı anlıyor gibiydin. Çabuk karar veremedim. İkinci mektubun gelene kadar...

CORNELÍA: Senin mektubunu aldıktan sonra yazmıştım. **Patronluğundan ödün vermez.** Üstüne düşülmesini istiyordun.

GRACE: Gerçekten istendiğimden emin olmam gerekiyordu! Yanlışca birkaç haftalığına gelmiştim buraya. Konukluk sınırimi aşmaktan öylesine korkuyordum ki!

CORNELIA: İşte şimdi tam sırası Söylenmemiş bir şey'i söylemenin tam zamanı. Bütün vücuduyla Grace'e döner, gözlerinin içine bakar. Ne kadar körmüşsün, seni burada sonsuza kadar alıkoymayı nasıl çılgınca istediğimi kavrayamamışsın!

GRACE: Anlamıştım, ama senin- *Hızla telefonu açar. Kurtulmuştur.* (Telefon çalar. Almacı kapar.) Miss Scott'un evi- Evet, kendisi burada.

CORNELIA: (Son bir kere kapar almacı)-*Dağılmıştır, hiç davranmadığı biçimde davranır.* Ben Cornelia Scott! Ha? Ha, sen misin Esmeralda! Ne oldu sonuç peki? – İnanmıyorum sana! İnanmıyorum, o kadar... **Kaybettiğini öğrendiği an, hem Grace konusunda hayal kırıklığına uğramıştır hem de iktidar konusunda neleri kaybettiğinin farkındadır ve müthiş öfkelenmiştir. Kendini tutar.**

(GRACE, masanın başında ses çıkarmadan oturmaktadır.)

-MRS. HORNSBY Mİ seçildi? Buyurun adayınızı! Daha bir yıl dolmadı Kilise'ye katılalı... Sen beni mi aday gösterdin? Ha! Anlıyorum! Ama ben sana şey olursa adaylığımı geri çekmeni söylemiştim- Tamam tamam, açıklama, zararı yok, bu kadarı yeter de artar. Biliyorsun, Runnymede Baronları'nın Kızları'na katılıyorum! Yaa, Earl'ün soyundan geldiğim doğrulandı da- yoo o pürüzler giderildi, kesinleşti, tabii Koloni leydileri'yle, Huguenot Derneği'ne girebilirim istersem, hele bir de öbür etkinlikleri falan düşünürsek- isteselerdi bile asla üstlenemezdim bu görevi... Elbette çekileceğim yerel kilisemizden! Tabii canım tabii! Sekreterim yanı başımda. **Grace memnun olur çünkü o en başından beri imkansızlığın farkındaydı. En azından Cornelia'nın bunu anlamsından memnun olur. Sakindir. Gülümser.** Kalem, kağıdı elinde! Telefonu kapatır kapatmaz istifa mektubumu yazdırıyorum. Yoo, yoo, yoo, çıldırmadım, öfkelenmedim canım. Biraz... güldüm o kadar... MRS. HORNSBY, ha? Orta malı her zaman geçerli oluyor değil mi? Teşekkürler Esmeralda, hoşça kal. (Telefonu kapatır, şaşkındır. GRACE, kalkar yerinden.)

GRACE: Kağıt- kalem?

CORNELIA: Ne diyeceğini şaşırır. Yenilgiyi kabul edercesine... Evet. Kağıt ve kalem... -Şey- bir mektup yazdırmalıyım da...

Grace kalkar, Gül'e bakar, vazodan alır, müzik başlar yürümeye başlar, yolu yarılacağında geri dönüp Cornelia'ya bakar. Bakışları ikisi de yalnızlığını kabul etmiştir.

(GRACE, masadan uzaklaşır. Aydınlık bölümün kıyısında durarak döner, CORNELIA'nın dimdik omuzlarına bakar; yüzünde, kaçamak bir gülümseme belirir bir an; pek kötücül olmasa da tam anlamıyla candan değildir gülümsemesi. Sonra yürüyüp ışıklandırılmış alandan geçer. Bir dakika sonra sesi, dışarıdan karanlıktan gelir.)

GRACE: Ne güller! Her yıl için bir gül!

Müzik iyice yükselir. Cornelia boşluğa bakar...

PERDE

SONUÇ

Sahneleme eksiksiz organik bir dizge olarak her ögenin bir bütün içinde kaynaşp, hiçbir şeyin rastlantıya bırakılmadan bütünü kavranışı kapsamında bir işlev üstlendiği yapıyı oluşturmaldır. Bu bağlamda sayısız tiyatro deneyiminden geçen Jacques Copeau'un tanımı örnektir: *"Sahneleme deyince dramatik bir eylemin resmini anlıyoruz. Bu, hareketlerin, jestlerin ve tavırların bütünü, fizyonomilerin, seslerin ve sessizliklerin uyumudur; gösterimi tasarlayan, düzenleyen, armonize eden tek bir düşünceden kaynağını alan sahne gösteriminin bütünlüğüdür. Yönetmen oyun kişileri arasında, bu gizli ama görünür bağı, karşılıklı duyarlılığı, ilişkilerin gizemli bağıntısını keşfeder ve egemen olmasını sağlar"*. Sahne olayları bir bütün olarak ancak devam ettikleri sürece var olurlar. Provaları takiben metin, metin oyuncuların bedenlerine, seslerine ve ruh durumlarına, ışık, ve ses planlarına sahnedeki eşyanın kullanımına kodlanır. Gösterim metni iki aşamalı bir süreci gerektirir, kodlanmış bir metinle onun temsil edilmesini.

Söylenmemiş Bir Şey adlı oyunun sahnelenmesine karar verildiği andan itibaren kodlanmış metinden yola çıkarak onun temsil edilmesine geldiğimiz süreçte bir anlatıcı olarak bir çok aşamadan geçtim. Önce kodlanmış metnin kodlarını sosyolojik ve psikolojik anlamda çözerek hangi görsel öğelerle temsil edileceğine karar verildi. Bu sahneleme de en önemli gösterge oyuncunun kendisiydi. Bu anlamda oyuncu yönetimi ve oyuncunun karakter yaratım süreci en uzun süreçti. Metinden çıkarılan kodlar oyuncularla paylaşıldı ve bu kodların hangisinin öne çıkarılacağı tartışıldı. Çalışmamın dördüncü bölümünde yer verdiğim başlıklarla sosyolojik ve psikolojik kodlar ele alındı. Bunların hem yönetmenin sahneleme dramaturjisi'ne hem de oyuncuların karakter ve ilişki yaratım sürecine aktarımı yapıldı. İki kişilik ve eylemi az olan bir oyunun hareket kazanması bu aşamalarla sağlandı Sahneleme metni reji defterinde de belirtildiği gibi Aşk ve Sadakat oyunu olarak son halini aldı. Sahne de nerdeyse hiçbir objenin yer alamadığı ama yoğunluğu ve yorgunluğu karakterlerin birbiri üzerinden kendilerini var etme çabası sahne metninin dramatik aksiyon anlamında zengin durmasına yardımcı oldu.

Özellikle oyuncu yönetimi zor aşamalardan geçmeme sebep oldu. Oyuncuları oynatacak aksiyon ve enerji yönü bulmak oldukça zor bir süreçti. Her bir karakterin isteği nerde başlıyor nerde bitiyor enerji dönüşümü nerde başlıyor enerjisini nerede tutuyor nerde bırakıyor soruları hem oyuncuları hem beni yoran ama geliştiren bir süreçti. Çünkü belirlenen istekler ve enerji dönüşümleri aynı zamanda dramaturjik

olarak da sahne metnini etkileyen bir olgu. Bu dönüşümlerin dizgesini ve ritmini iyi kurmak gerekiyor.

Söylenmemiş Bir Şey oyununun sahnelenme süreci ve reji defteri bütün bölümlerde ele alınan kavramların ve yaşanan sürecin ele alındığı bir proje olarak yaratılmış ve bundan sonra benzer çalışma yapacak olanların hizmetine sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Uslu, A. Didem, *Amerikan Tiyatrosunda Düşler*, 1. Basım, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2001

Williams, Tennessee, *Yağmur Gibi Söyle Bana (Söylenmemiş Bir Şey)*, Çeviren: Tomris Uyar, Nisan Yayınları, İstanbul, 1999

Brockett G. Oscar, *Tiyatro Tarihi*, Dost Kitapevi Yayınları, Çeviren: İnönü Bayramoğlu. Ankara, 2000

Şener, Sevda, *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*, Dost Kitabevi, Ankara, 1998

Çalışlar, Aziz, *Tiyatro Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995

Dr. Ezici, Türel, *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, Ankara, sayı 18, 2002

Akyıldız, Hayrettin, "Kişiler arası Çekicilik", *Felsefe Dergisi*, sayı 2–3, 1990

Doç. Dr. Dağ, İhsan "Psikolojinin Işığında Kaygı", *Doğu Batı Dergisi*, sayı 2, 1998

Bilinen.Net, *Bilgi Paylaşım Platformu*, www.bilinen.net

Ekopolitik.org, www.ekopolitik.org